

PIRKANMAAN
AMMATTIKORKEAKOULU

PARTAVETTÄ JA PIIRILEIKKEJÄ
Isä-lapsi –kahvila isyyden tukemisen muotona

Heidi Harjula
Hanna Viskari

Opinnäytetyö
Marraskuu 2009
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden
suuntautumisvaihtoehto
Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystyön suuntautumisvaihtoehto

HARJULA, HEIDI & VISKARI, HANNA:
Partavettä ja piirileikkejä. Isä-lapsi –kahvila isyyden tukemisen muotona.

Opinnäytetyö 53 s., liitteet 6 s.
Marraskuu 2009

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin isyyttä ja sen eri muotoja, terveydenhoitajan roolia isyyden tukijana sekä terveydenhoitajan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) välistä yhteistyötä. Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa terveydenhoitajille ja muille isien kanssa työskenteleville valmiuksia isyyden tukemiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää kaksi isä-lapsi -kahvilailtaa MLL:n Laivapuiston perhetalossa Tampereella.

Opinnäytetyö toteutettiin projektina yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston kanssa. Laivapuiston perhetalossa aloitettiin keväällä 2008 isä-lapsi -kahvilatoiminta, joka tarjoaa isille ja lapsille pääasiassa vapaa-muotoista yhdessäoloa, mutta myös ohjattua toimintaa. Projektin toteutusvaiheessa järjestettiin kaksi isä-lapsi -kahvilailtaa, joiden aiheina oli Isän ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä Uhmaikäinen lapsi. Kahvilailtojen tarkoituksena oli antaa tietoa isiä kiinnostavista aiheista sekä rohkaista heitä jaetun vanhemmuuden toteuttamisessa. Iltojen tavoitteena oli isien tukeminen lapsen kasvussa ja kehityksessä.

Kaikki isät pitivät kahvilailtoja mukavana tapana viettää aikaa lapsensa kanssa. Isät halusivat kahvilailtojen pysyvän jatkossakin enimmäkseen vapaamuotoisina, mutta ohjattua toimintaa toivottiin järjestettävän ajoittain. Isä-lapsi -kahvilatoiminnalla tavoitetaan vain aktiivisimmat isät, jolloin haasteeksi muodostuukin niiden isien tavoittaminen, joille isä-lapsi -kahvilatoiminta olisi eniten tarpeen. Kahvilatoiminnan tunnettavuutta tulisi isien palautteen perusteella lisätä. Terveystyöntekijä voisi olla tärkeä linkki isien ja MLL:n järjestämien ryhmien välillä. Terveystyöntekijän ja MLL:n välisen yhteistyön kehittäminen mahdollistaisi kokonaisvaltaisemman isyyden tukemisen verkoston, jonka avulla isillä olisi matalampi kynnyksen hakeutua järjestöjen järjestämään toimintaan.

ABSTRACT

Pirkanmaan Ammattikorkeakoulu
Pirkanmaa University of Applied Sciences
Degree Program in Nursing and Health care
The Specialization Line for Public Health Nursing

HARJULA, HEIDI & VISKARI, HANNA:

Stubble and spud. Father-child coffeeroom activity as a form of supporting fatherhood.

Bachelor's thesis 53 pages, appendices 6 pages.
November 2009

This thesis dealt with fatherhood, the role of public health nurse in supporting fatherhood, as well as cooperation between the public health nurse and Mannerheim League for Child Welfare (MLL). The aim of this thesis was to provide public health nurses and other people working with fathers with skills to support fatherhood. The purpose of this thesis was to arrange two father-child evenings at Laivapuisto family house of Tampere MLL.

The thesis was carried out as a project in cooperation with Tampere section of Mannerheim League for Child Welfare. Father-child coffee room activity, started at Laivapuisto family house in spring 2008, offers mostly free-form time together but also some guided activities. The project consisted of two father-child coffee room evenings under the following themes: Interaction between Father and Child, and Child at Obstinate Age. The purpose of the evenings was to give fathers information on subjects interesting to them and to encourage them to shared parenting. The evenings were aimed at supporting fathers in relation to the growth and development of the child.

All fathers found the coffee room evenings to be a nice way of spending time with their child. Fathers hope that also the forthcoming evenings are mostly free in form, but some guided activities were also welcomed. Only the most active fathers participate in child-father evenings, which makes it a special challenge to try to reach also those fathers who would benefit most from this kind of activity. According to the fathers, coffee room activity should be made known on a wider scale. A public health nurse, for instance, could be a useful link between fathers and various activities arranged by Mannerheim League for Child Welfare (MLL). The development of cooperation between the public health nurse and MLL could result in a more comprehensive network of supporting fatherhood, thus making it easier for more fathers to participate in activities arranged by organizations.

Key words: supporting fatherhood, fatherhood, father group, public health nurse

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TERVEYDENHOITAJAN JA MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON VÄLINEN YHTEISTYÖ	7
3 MITÄ ON ISYYYS?	9
3.1 Kuka on isä?.....	9
3.2 Isyyden monet kasvot.....	10
3.3 Isyyteen kasvu raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan aikana	11
3.4 Esteitä isyyden kehitykselle.....	14
3.5 Auktoriteetti-isyydestä jaettuun vanhemmuuteen	16
4 ISYYDEN TUKEMINEN	21
4.1 Millaista tukea isät kaipaavat?	21
4.2 Terveystenhoitaja isyyden tukijana	24
4.2.1 Miten isät neuvolaan?	24
4.2.2 Isien tukemisen työmenetelmiä.....	24
4.2.3 Ongelmia isyyden tukemisessä	28
4.3 Kehitysideoita isyyden tukemiseen.....	29
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	32
6 PROJEKTIN KUVAUS	33
6.1 Mikä on projekti?	33
6.2 Opinnäytetyö projektina.....	33
6.3 Projektin eteneminen.....	35
6.3.1 Projektin suunnittelu	35
6.3.2 Projektin toteutus	37
6.3.3 Projektin arviointi ja saatu palaute	37
7 POHDINTA	39
7.1 Eettisyys.....	39
7.2 Luotettavuus.....	39
7.3 Pohdintaa opinnäytetyöstä	40
7.4 Kehittämistehtävä	42
7.5 Kehittämisideat ja jatkotutkimushaasteet.....	43
LÄHTEET.....	44
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Vuosituhannen vaihteessa perhettä ja vanhemmuutta koskevissa keskusteluissa alkoi isyys nousta yhä useammin aiheeksi. Pohdintaa herättävät usein isien läsnä- tai poissaolon merkitys lapselle ja vanhemmuuden tasaisempi jakautuminen sekä äidille että isälle. (Paajanen 2006, 13.) Nykyisän suhteen odotukset ovat paljon korkeammalla kuin vielä muutama sukupolvi sitten, sillä enää ei riitä vain työssä käyminen ja perheen elättäminen, vaan miehen tulee itse luoda malli omalle isyydelleen. Isältä odotetaan entistä enemmän tasa-arvoista vanhemmuutta sekä osallistumista niin kodin- kuin lastenhoitoonkin. (Juvakka & Viljamaa 2002, 9.)

Äitiys- ja lastenneuvolatyössä on perinteisesti keskitytty äidin ja lapsen hyvinvointiin isän jäädessä ulkopuoliseksi. 51 % isistä kertoo, ettei häneltä ole kysytty omaan hyvinvointiinsa liittyvistä asioista neuvolassa (Säkjärvi 2008, 15). Kuitenkin neuvolatoiminta tavoittaa lähes kaikkien vauvaa odottavien sekä alle kouluikäisten lasten perheet, joten sillä on hyvät mahdollisuudet olla tukemassa isyyttä ja tasavertaista vanhemmuutta äidin ja isän välillä. Terveystarkastajalla on mahdollisuus luoda isään pitkäkestoinen asiakassuhde: aluksi puolison raskausaikana ja mahdollisesti myös myöhemmin lapsen syntymän jälkeen lastenneuvolakäynneillä.

Uusi neuvola-asetus, joka tuli voimaan 1.7.2009, edellyttää laajan terveystarkastuksen tekemistä lasta odottavalle perheelle (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta. 28.5.2009/380). Asetuksen pohjaksi tehty sosiaali- ja terveystieteiden työryhmän muistio korostaa isän huomioimista neuvolatoiminnassa esimerkiksi iltavastaanottoja järjestämällä sekä isä mukanaan ottavia toimintatapoja kehittämällä. Kunnat ovat velvollisia järjestämään asetuksessa määrätyt terveystarkastukset 1.1.2011 mennessä. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2008a, 3, 56.)

Opinnäytetyössämme selvitämme erilaisia isyyden rooleja, isyyteen kasvamista sekä mahdollisia esteitä isyyden kehittymiselle. Käymme läpi isyyden muutosta

Suomessa viime vuosikymmeninä sekä muutokseen vaikuttaneita asioita. Selvitämme myös terveydenhoitajan roolia isyyden tukijana sekä terveydenhoitajan ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä isyyden tukemisessa.

Opinnäytetyömme on toteutettu projektina yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen yksikön kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on järjestää kaksi isä-lapsi -kahvilailtaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Laivapuiston perhetalolla. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa terveydenhoitajille sekä muille isien kanssa työskenteleville tietoa ja valmiuksia isyyden tukemiseen.

Kiitämme Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osastoa yhteistyöstä.

2 TERVEYDENHOITAJAN JA MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON VÄLINEN YHTEISTYÖ

Terveydenhoitajien lisäksi lasten ja heidän perheidensä kanssa voi työskennellä myös kolmannen sektorin toimijoita. Vapaaehtoisjärjestöt, joista tunnetuin on maanlaajuisesti toimiva Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), toimivat julkisen sektorin rinnalla niin sanottuna kolmantena sektorina ollen tärkeitä lasten ja perheiden palveluiden tuottajia. Yhteistyö neuvolan ja kolmannen sektorin välillä onkin tehostunut monilla paikkakunnilla. Terveydenhoitajat ja järjestöjen työntekijät ovat tehneet tuloksellista yhteistyötä erilaisissa projekteissa sekä kehittäneet esimerkiksi vanhemmuutta tukevia ryhmiä, kerhoja ja kahviloita. Myös alun perin järjestöjen kehittäemät työmuodot ovat voineet siirtyä terveydenhoitajien työvälineiksi. (Armanto & Koistinen 2007, 27–29.)

MLL perustettiin vuonna 1920 lasten olojen parantamiseksi ja jo muutamassa vuodessa sen toiminta levisi koko maahan. Liiton ensimmäisen vuosikymmenen aikana aloitettiin äitiys- ja lastenneuvolatoiminta sekä terveystarkastus- ja lastenhoitajakoulutus. MLL vastasi terveystarkastuskoulutuksesta aina vuoteen 1931 asti, jolloin valtio otti koulutuksen vastuulleen. (Siivola 1984, 27–28, 30; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008, 18.)

MLL on ollut viime aikoina kehittämässä etenkin isävalmennusta ja vertaisryhmiä lasta odottavien perheiden tueksi. Järjestöjen toimijoilla on usein ajankohdasta tietoa siitä, millaista toimintaa perheet tarvitsisivat tai toivoisivat, ja neuvolat voivatkin tarjota niin asiantuntemusta, tiloja kuin välineitäkin tällaiseen toimintaan. Perhetyötä tekevien ammattilaisten koulutuksen lisäksi MLL tuottaa sekä tutkimustietoa että monenlaista materiaalia, jota terveydenhoitaja voi käyttää niin oman työnsä kehittämiseen kuin työvälineenäkin. Edellä mainitut toimintatavat ovat Terveys 2015 kansanterveysohjelman tarkoittamaa sektorirajat ylittävää terveydenedistämistyötä. (Armanto & Koistinen 2007, 28–29.)

Yhteistyö kaikkien perheiden parissa työskentelevien kanssa on tärkeää, jotta moniammatillinen osaaminen saadaan hyödynnettyä perheiden hyvinvoinnin

tukemisessa. Esimerkiksi kunnissa voidaan tehdä yhteistyössä eri sektoreiden kesken toimintakalentereita, joihin on koottu kaikki perheille suunnatut tapahtumat. Kun toiminnat ovat tulleet kaikille tutuiksi, voivat sekä julkisen sektorin että järjestöjen toimijat ohjata perheitä paremmin erilaisten, juuri perhettä palvelevien toimintojen piiriin. On tärkeää sekä tuntea toisten toimialojen työmuodot että saada yhteistä koulutusta helpottamaan samansuuntaisten toimintatapojen luomisessa. (Armanto & Koistinen 2007, 29.)

Toimivan yhteistyön edellytyksinä on osapuolten välinen avoimuus, vahva sitoutuminen yhteistyöhön, toimiva tiedonkulku sekä säännölliset tapaamiset. Yhteistyö terveydenhoitajien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä vaatii tahtoa sekä joustavaa asennoitumista. Vanhoista työmenetelmistä on tarvittaessa osattava luopua, jotta työtapoja voitaisiin päivittää nykypäivän tarpeita vastaaviksi. (Carpelan-Kähönen 2008, 28–29.) Jotta toimiva yhteistyö saavutettaisiin, tulisi molempien sektorien toimia aktiivisesti kontaktien luomiseksi sekä työskennellä samankaltaisten tavoitteiden mukaisesti (Armanto & Koistinen 2007, 29). Työnjako ei kuitenkaan aina miellytä molempia osapuolia, sillä Carpelan-Kähösen (2008, 28) mukaan kolmannen sektorin vapaaehtoistyöntekijät ovat yhteistyöhön kunnan työntekijöitä tyytymättömämpiä. Helpotusta tilanteeseen voisi tuoda kunnan palkkaama koordinaattori, joka toimisi yhdyshenkilönä terveydenhoitajien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Koordinaattori olisi etenkin vapaaehtoistyöntekijöiden tuki, mutta myös tiedonvälittäjä sekä yhteisten tapaamisten järjestäjä. (Carpelan-Kähönen 2008, 29.)

3 MITÄ ON ISYYS?

3.1 Kuka on isä?

”Kuka tai mikä on isä?” on kysymys, johon ei enää nykyään ole yhtä oikeaa vastausta. Vielä 50- ja 60-luvuilla oli itsestään selvää, että isän roolia kantoi lapsen biologinen isä, jonka sukusoluista lapsi oli saanut alkunsa. (Huttunen 2001, 57.) Viime vuosikymmenien aikana isyyden määritelmä on kuitenkin pirstaloitunut useisiin eri käsitteisiin (Sinkkonen 1998, 20). Monenkirjavaksi isyyden käsitteen tekee myös tutkijoiden erilaiset näkemykset isyyttä kuvaavista termeistä.

Huttunen (2001) jakaa isyyden neljään eri osaan: biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Biologinen isä on siittänyt lapsen, mutta tämä ei kuitenkaan ole ehto sille, että isällä ja lapsella olisi tunnesidettä toisiinsa. Nykyisin pelkkä biologinen isyys on kuitenkin vain pieni osa isä-sanana kokonaismerkityksestä. Yleensä biologinen isä saa myös juridisen isän aseman, jolloin isällä on yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lasta kohtaan. (Huttunen 2001, 60–66.) Juridiseksi isäksi voi tulla kolmella tavalla: avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen sekä adoption kautta (Isyyslaki 700/1975). Isyyslaki astui voimaan vuonna 1975 ja sen lähtökohtana on lapsen oikeus isään.

Sosiaalinen isä on mies, joka asuu sekä jakaa arjen lapsen kanssa ja huolehtii hänen hoivastaan. Näin ollen lapsi mieltää tämän mieshenkilön isäkseen. Sosiaaliseen isyyteen kuuluu lapsen kanssa julkisesti esiintyminen ja hänen elatukseensa osallistuminen. Usein sosiaalinen isä on myös lapsen laillinen isä. Sosiaalista isyyttä lähellä on psykologinen isyys, jolla tarkoitetaan molemminpuolista kiintymystä ja aitoa iloa tuottavaa vuorovaikutussuhdetta isän ja lapsen välillä. Lapsi luo psykologiselle isälle monia tunnepohjaisia merkityksiä, jolloin hänellä on voimakas halu suojella, tukea ja auttaa sekä hoivata lasta. Niin ydin- kuin uusperheessäkin mies voi tavoittaa ”täyden” isyyden: isä voi olla yhtä aikaa sekä biologinen, juridinen, sosiaalinen että psykologinen isä perheen lapsille. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 21–22; Huttunen 2001, 62–66.)

3.2 Isyyden monet kasvot

Ydinperhe-isyys on mielikuvana yhtenäinen ja kaikille tuttu, mutta sitä on aina toteutettu monilla eri tavoin: toisille isille lasten merkitys on suuri, kun taas toiset isät voivat jopa laiminlyödä lapsiaan (Huttunen 2001, 80–81). Kasvavaa määrää ydinperheitä on kuitenkin kohdannut erilaiset muutokset: avoliitot ovat yleistyneet ja avioerojen sekä uusperheiden määrä on noussut (Paajanen 2006, 7). Tämä ilmiö on tuottanut uusia isyyden muotoja, kuten etä-isät, viikonloppu-isät ja uusperheisät. Riippumatta siitä, toimiiko isä ydin- vai uusperheessä, lähi- vai etä-isänä, voi isä olla joko läsnä- tai poissaoleva osallistuja lastensa elämässä. (Huttunen 2001, 149.)

Huttunen (2001) näkee isät myös aktiivisina, passiivisina, sitoutuneina tai heikosti sitoutuneina isinä. Aktiiviset isät viettävät paljon aikaa lastensa kanssa, kun taas passiivisilta isiltä ei juuri liikene aikaa lapsilleen. Sitoutuneilla isillä tarkoitetaan miehiä, joille isyys on merkittävä asia heidän elämässään; heikosti sitoutuneet isät eivät pidä isärooliaan kovin tärkeänä asiana. (Huttunen 2001, 82.)

Juvakka & Viljamaa (2002) jakavat isätyypit useaan eri kategoriaan. Näitä ovat kaverillinen *kivaisä*, joka ei aseta rajoja lastensa tekemisille, vaan siirtää vastuun kumppanilleen; *kurinpitäjäisän* kasvatuksessa lapset elävät kurissa ja nuhteessa, usein pelon siivittämänä; kiireinen *uraisä* taas yrittää korvata työssä mennyttä aikaansa lahjoin ja tuliaisin. *Välinpitämätön isä* on kivaisän sukulaissielu, joka ei tahdo kasvaa isoksi, vaan kammoksuu aikuisuutta ja vastuuta, kun taas kuunteleva *pehmoisä* lukee kasvatusoppaita ja on aidosti läsnä lastensa elämässä. *Kilpailijaisälle* lapsen kilpailumenestys voittoineen merkitsee paljon, siinä missä *ajattelijaisä* on karsinut omista menoistaan ja on kiinnostunut luomaan oman kasvatustietonsa valmiiden mallien sijaan. Usein isissä on piirteitä useammasta eri tyylistä yhden ominaisuuden ollessa muita vahvempi. (Juvakka & Viljamaa 2002, 23–28.)

Kaila-Behm (1997) löytää neljä erilaista isänä olemisen tapaa: sivustaseuraajaisä, tukihenkilöisä, kumppani-isä ja perheenpääisä. *Sivustaseuraajaisän*

osallistuminen lapsen odotukseen, hoitoon ja kotitöihin on vähäistä. Isä saattaa viettää aikaa lapsen kanssa kun lapsi on hyvällä tuulella, mutta muuten oman elämän jatkaminen entiseen malliin kiinnostaa enemmän. *Tukihenkilöissä* on kypsä isäksi ja kiinnostunut lapsenhoidosta, mutta ei oikein tiedä, miten tulisi toimia, joten hän turvautuu puolisoon. Isä kuitenkin tukee puolisoaan, jotta tämä jaksaisi, koska puoliso on viime kädessä hoitovastuussa. *Kumppani-isä* eli ”kakkosäiti” on kypsä vastuunottoon. Hän asettaa perheen etusijalle ja osallistuu kaikkeen päätöksentekoon ja toteutukseen tasavertaisesti puolisonsa kanssa. *Perheenpääisä* on myös kypsä vastuunottoon, etenkin perheen elättämisen suhteen. On kiinnostunut päätöksenteosta, mutta konkreettinen lapsenhoito jää vähemmälle. Oma ura menee usein perheen edelle, ja puoliso kantaa vastuun perheen lapsista. Perheenpääisä voi kuitenkin olla hyvin aktiivinen esimerkiksi synnytyksessä: hän voi toimia äidin valmentajana ja sanansaattajana. (Kaila-Behm 1997, 68–72.)

Isän rooliaan työstävä mies voi turvautua ajatukseen, ettei ole yhtä oikeaa tapaa olla isä, vaan onnistua voi monin eri keinoin. Osalle miehistä isyys on perheen elättämistä, toiset taas antavat perheen eteen kaikkensa. Näiden ääripäiden väliin mahtuu paljon isiä, mutta tärkeintä on, että isä itse viihtyy luomassaan roolissa. Täydellistä isää tai isyyttä ei ole, joten riittää, että tekee parhaansa. Isäksi kasvu onkin koko elämänpituisen matka. (Juvakka & Viljamaa 2002, 9–11.)

3.3 Isyyteen kasvu raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan aikana

Isyyteen kasvu ja siihen valmistautuminen alkaa jo puolison raskaaksi tulosta ja odotusajasta. Parken (1996) mukaan valmius tulla isäksi riippuu monista tekijöistä. Niistä tärkein on se, onko mies itse halunnut isyyttä. Joillekin isäksi tuleminen on aina ollut osa elämänsuunnitelmaa, kun taas toiset eivät suunnittele lasten hankkimista edes avioituessaan. Myös parisuhteen pysyvyys ja perheen taloudellinen tilanne vaikuttavat miehen valmiuteen tulla isäksi. (Parke 1996, 24.)

Raskauden varmistuttua miehen on usein vaikea uskoa tai kuvitella asiaa todeksi, koska lapsi ei vielä näy missään eikä käytännössä vaikuta isän elämään mitenkään (Kaila-Behm 1997, 101). Isälle puolisosassa tapahtuvat muutokset eivät ole niin konkreettisia, joten vaarana onkin, että isä tuntee itsensä hieman ulkopuoliseksi huomion kääntyessä helposti odottavaan äitiin ja lapseen (Paajanen 2006, 26). Lapsi tulee isälle yhä todellisemmaksi, mitä enemmän isä saa hänestä konkreettisia havaintoja, esimerkiksi ultraäänitutkimuksen ja sydänäänien kuuntelun muodossa (Kaila-Behm 1997, 89). Myös sikiön kasvu ja liikkeiden tunteminen tekee raskautta ja lasta isälle todellisemmaksi (Mesiäislehto-Soukka 2005, 120).

Moni isä kokee raskausajan hyvin positiivisena ja onnellisena aikana, mutta osalle isistä odotukseen ja tulevaan elämänmuutokseen suhtautuminen voi olla vaikeampaa (Paajanen 2006, 26). Isillä voi olla ristiriitaisia tunteita varsinkin esikoisen odotuksen aikana, koska esikoinen on uusi ja outo asia isälle, eikä isä tiedä, mitä odottaa tulevalta (Kaila-Behm 1997, 122). Esikoistaan odottava isä on usein myös hämmentynyt siitä, mihin ja miten hänen pitäisi osallistua. Jotta vauvaperhe ei tule isälle täysin yllätyksenä, on miehen kiinnitettävä huomiota omaan isäksi tulemiseensa äidin tukemisen ohella (Kajander 2008).

Odotusaikana isää voi huolettaa keskenmenon mahdollisuus, puolison ja lapsen terveys, raskauden sujuminen, synnytyksestä selviytyminen, työasiat ja taloudellinen tilanne, kasvattamisesta selviytyminen sekä se, millainen isä juuri minusta tulee (Kaila-Behm 1997, 102; Paajanen 2006, 27). Kaila-Behmin (1997, 126) mukaan isä työstää puolison raskauden tai synnytyksen kulussa mahdollisesti ilmeneviä ongelmia yksin omissa ajatuksissaan eivätkä he koe saavansa näihin ajatuksiin ja pelkoihin tukea äitiyshuollosta.

Monelle isälle toisten samassa elämäntilanteessa olevien miesten tuki on tärkeää. Ystävät, jotka odottavat lasta tai joilla on pieniä lapsia, voivat antaa isälle toisenlaista näkökulmaa isyyteen. (Paajanen 2006, 65). Myös isän oma isä ja lapsuuden kokemukset muovaavat isyyteen kasvamista ja antavat perustaa oman perheen rakentamiselle (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121). Miehet eivät kuitenkaan yleensä saa tukea isyyteensä omalta isältään, eikä miesten kulttuu-

rista löydy puhetapaa, jolla voitaisiin käsitellä isäksi tulemisen eri tunteita (Mykkänen & Huttunen 2008, 169). Isät voivat myös haluta toteuttaa erilaista isyyttä kuin heidän omat isänsä aikanaan toteuttivat (Paajanen 2006, 100). Siksi 2000-luvun isä voi joutua tilanteeseen, jossa hän kokee isyytensä hyvin tunneperäisesti, mutta hänellä ei ole minkäänlaista mallia tai havaintoa siitä, miten aikaisemman sukupolven isät ovat samassa tilanteessa kokeneet tai tunteneet. (Mykkänen & Huttunen 2008, 169.)

Myös mies voi puolison raskausaikana oireilla fyysisin ja psyykkisin oirein. Tätä kutsutaan nimellä couvade-ilmiö tai hautomisoireyhtymä, jonka nimitys tulee ranskan kielen sanasta couver ”kantaa sisällään” tai ”hautoa mielessään”. Miehen raskausoireina voi olla esimerkiksi väsymystä, pahoinvointia, selkä- ja päänsärkyä, pelkoja, ahdistusta, unihäiriöitä ja lihomista. Ilmiön yleisyydestä ei ole tarkkaa käsitystä, mutta arvellaan noin 10–15 % miehistä kokevan näitä oireita. Vielä useampi kokee lievempiä fyysisiä tai psyykkisiä muutoksia, jotka eivät kuitenkaan täytä couvade-ilmiön määritelmää. (Parke 1996, 20–21; Sinkkonen 1998, 56.) Oireet alkavat yleensä kolmannen raskauskuukauden aikana ja loppuvat itsestään synnytykseen (Karlsson 2005, 953).

Vielä muutama vuosikymmen sitten isillä ei ollut asiaa synnytyshuoneisiin, sillä heitä pidettiin infektioiden lähteinä sekä oltiin varmoja, että pyörtyilevät tai muuten hysteerisesti käyttäytyvät isät olisivat haitaksi kättilöiden työskentelylle. Nykyään pyrkimyksenä on tehdä synnytyksestä koko perheen asia, jota varten myös isiä valmennetaan. (Sinkkonen 1998, 56.) Puolison synnytys koetaan yleensä ainutkertaisena ja ikimuistoisena tapahtumana, jota odotetaan ja johon varaudutaan. Miehet haluavat tuntea itsensä tarpeellisiksi synnytyksen aikana ja auttaa puolisoa mahdollisuuksiensa mukaan. Miehet, jotka eivät syystä tai toisesta ole kyenneet olemaan synnytyksessä mukana, kokevat pettymyksen tunteita. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 120, 126.) Kaikki isät eivät kuitenkaan ole innokkaita osallistumaan synnytykseen. Moni kokee itsensä valmistautumattomaksi tai ahdistuneeksi sekä mies voi pelätä pyörtyvänsä synnytyksen aikana. Onkin tärkeää, ettei miestä pakoteta osallistumaan synnytykseen, sillä sen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen, eikä pakotettu osallistuminen edistä isyyteen kasvamista. (Parke 1996, 34.)

Barclay ja Luptonin (1999) tutkimuksessa huomattiin isyyden alkukuukausiin kuuluvan pettymyksen, ulkopuolisuuden ja hämmennyksen tunteita. Lapsen synnyttyä isänä oleminen saattoi tuntua paljon vaikeammalta ja ahdistavammalta kuin aika ennen lapsen syntymää. (Barclay & Lupton 1999, 1015–1016.) Isyyden alkuvaiheista on myös toisenlaista tietoa: Hagströmin (1999) haastattelamista miehistä monet kertoivat, etteivät he osanneet edes kuvitella, kuinka hauskaa yhdessä olo ja vauvan hoitaminen voi olla. Ensimmäisinä kuukausina miehet olivat tunteneet ilon, onnen ja rakkauden tunteita. (Hagström 1999, 193.) Myös Mykkäsen ja Huttusen (2008) aineistossa oli miehiä, jotka kokivat pettymyksen tunteita ensimmäisinä isyyskuukausina, kuin myös niitä, joiden muistikuvat vauva-ajasta olivat myönteisiä. Pettymyksen tunteita saattoi aiheuttaa esimerkiksi se, että pienen vauvan kanssa ei voi juuri tehdä vielä mitään. Myös äidin ja vauvan säännöllinen, tiivis yhteys imetyksen ansiosta voi aiheuttaa kauteutta miehissä. (Mykkänen & Huttunen, 2008, 178.) Yhtenä syynä alkuaajan ristiriitaisille tunteille voi olla miehen kokema epävarmuus itsestä perheen elättäjänä ja taloudellisen hyvinvoinnin turvaajana (Kearney ym. 2000, 15).

3.4 Esteitä isyyden kehitykselle

Etenkin pienten lasten vanhempien lisääntyneet avo- ja avioerot voivat aiheuttaa luontevaan isän rooliin kasvun estymisen, koska usein lapsi jää eron tapahtuessa äidin hoitoon. Huttusen (2001, 99) mukaan tällainen perhetilanne on nykyään tuttu yhä useammalle miehelle, ja tällöin lapsen käymistä isän luona sanotaan tapaamiseksi tai vierailuksi sen kestosta huolimatta. Isän ja lapsen lyhyet tapaamiset voivat estää tavanomaisen arjen elämisen, minkä vuoksi vuorovaikutussuhteesta voi tulla rikkonainen. Kuitenkaan ei ole voitu varmaksi osoittaa erillisen kotiosoitteen olevan este isän ja lapsen välisen hyvän suhteen kehittymiselle, mikäli yhteistä aikaa on muuten riittävästi (Huttunen 2001, 102).

Erotilanteiden lisäksi on myös muita isyyden kehittymistä heikentäviä seikkoja. Yksi melko suuri ryhmä on paljon työtä tekevät uraisät ja etenkin matkatöitä tekevät isät, joiden yhteinen ajankäyttö perheen ja varsinkin lasten kanssa voi jäädä varsin vähäiseksi. Sinkkonen (1998) kuitenkin kyseenalaistaa uraisän

syyllistämisen oikeudenmukaisuuden, sillä isä voi tehdä paljon työtä elättääkseen perheensä. Mies ei välttämättä tee työtä ainoastaan siksi, että on isä vaan myös toteuttaakseen isyyttään. (Sinkkonen 1998, 37.) Ristiriitaisuutta voi kuitenkin aiheuttaa se, että isän ja muun perheen käsitykset työn merkityksellisyydestä eivät kohta. Mesiäislehto-Soukan (2005, 138) tutkimuksessa todettiin, että isät kokivat lasten tarpeiden ja työn yhteensovittamisen haasteelliseksi ja tämä aiheutti heille väsymystä ja stressin oireita. Tämä haaste voi tehdä isän roolista epäselvän, eikä mies itsekään välttämättä tiedä, miten kohdata lapsi jokapäiväisessä arjessa.

Isällä voi olla myös voimakas suoriutumisen paine tehdä oikein ja osata huolehtia niin puolisoista kuin lapsestakin. Näihin suorituspaineesiin vaikuttavat niin puolison, läheisten kuin äitiyshuollon työntekijöidenkin odotukset, mutta toki myös isän omat odotukset, eräänlainen sisäinen pakko onnistua isyydessä. Puoliso voi antaa isälle mahdollisuuden toimia isän valitsemalla tavalla, mutta hän voi myös estää isää toimimasta tai kannustaa isää osallistumaan lapsenhoitoon enemmän kuin isä itse haluaisi. Myös äitiyshuollon työntekijät voivat asettaa isälle sellaisen roolin, johon isä itse ei ole halukas tai kykenevä. (Kaila-Behm 1997, 67–68, 73.)

Vaikka äiti odottaisi mieheltä tasavertaista osallistumista vanhemmuuteen, saattaa hän huomaamattaan jättää isän lapsenhoidon ulkopuolelle. Näin mies helposti vetäytyy koko lastenhoidosta ja pahimmassa tapauksessa hänestä voi tulla vain äidin ”apupoika”. (Kaila-Behm 1997, 73; Sinkkonen 1998, 68; Juvakka & Viljamaa 2002, 9.) Tämä ilmiö voikin estää isän rooliin pääsemisen heti lapsen syntymän jälkeen, ja jos tilanteeseen ei tule muutosta, voi isä jäädä ilman aktiivista roolia lapsen elämässä. Parken (1996, 8) mukaan lapsi muodostaa erillisen kiintymyssuhteen molempiin vanhempiinsa, eli isäsuhde ei kehity äidin kautta tai hänen välityksellään. Myös Sevenhuijsenin (1998) mukaan läheinen tunnesuhde ja herkkyys lapsen tarpeiden tunnistamiselle ei ole äidille luontaista, vaan se kehittyy päivittäisessä hoivasuhteessa ja vuorovaikutuksessa. Näin se on mahdollista myös lasta hoitavalle miehelle. (Kuronen & Hokkanen 2008, 34–35.) Samalla tavalla ajattelee myös Sinkkonen (2003, 261), jonka mukaan isällä on oma, erityislaatuinen suhteensa vauvaan heti ensipäivistä lähtien, eivätkä

äitiys ja isyys poikkeaa laadullisesti juurikaan toisistaan. Siksi onkin tärkeää, että isä ryhtyisi aktiivisesti murtamaan äidin ja lapsen tiivistä yhteyttä (Huttunen 2001, 39). Äidin tulisikin antaa isälle aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia viettää kahdenkeskistä aikaa lapsensa kanssa. Kokonaan toinen asia, joka ei ole äidin vastuulla, on se, minkä verran isä näitä mahdollisuuksia sitten käyttää. (Mykkänen & Huttunen 2008, 181.)

Myös terveydenhoitaja voi jättää isän ulkopuolelle isyydestään, jos hän keskusteleekin vain äidin kanssa eikä huomioi isää ja isän ajatuksia. Pahimmassa tapauksessa isä ei tunne olevansa tervetullut vastaanottohuoneeseen lainkaan. Terveydenhoitaja voi myös valmentaa isää äidin apulaiseksi ja tukihenkilöksi, eikä itse isyyteen ja siihen kasvamiseen kiinnitetä huomiota. Terveydenhoitaja ei ole kiinnostunut isän voinnista ja kuulumisista, vaan pyrkii saamaan isästä hyvän tukihenkilön esimerkiksi synnytykseen. (Kaila-Behm 1997, 73–74.)

3.5 Auktoriteetti-isyydestä jaettuun vanhemmuuteen

Vielä 1950-luvun perheissä selvästi korostettiin vanhempien, erityisesti isän auktoriteettia. Tavallisimmin tuon ajan isiin liitettiin käsite 'etäinen auktoriteetti', joka kuvaakin hyvin tuon ajan isäkäsitystä. Tuon ajan isissä oli pelottavan ankaria isiä, jotka pyrkivät lannistamaan lapsiaan kurin, kontrollin ja vallan avulla, ja heitä täytyi muistuttaa siitä, että lapsi tarvitsee myös ystävällisyyttä. Kuitenkin osa isistä oli jo tuolloin hyväluonteisia, vuorovaikutustaitoisia isiä, jotka ovat osaltaan osallistuneet lapsenhoitoon. Pääosin kuitenkin 1950-luvulla isät ovat olleet kaukana naisten ja lasten arkielämästä, hoitaen velvollisuuksiaan perheen päänä ja elättäjänä. (Esko 1986, 74; Korhonen 1999, 231–232.)

Vuosikymmenien saatossa monet eri tahot ovat olleet raivaamassa tietä aktiivisemmän isyyden puolesta. Vuoren (2004, 34) mukaan tasa-arvojärjestö Yhdistys 9 kehotti jo 1960-luvulla isiä vaatimaan oikeutta olla lapselle yhtä läheinen kuin äiti. Samalla vuosikymmenellä Yhdistys 9 ehdotti, että isäkin saisi äidin tavoin kolme kuukautta palkallista lomaa lapsen syntymän jälkeen. Yhdistys 9 ollessa tasa-arvopolitiikan radikaali keulahahmo alettiin myös Mannerheimin

Lastensuojeluliitossa tutkia ja painottaa isän osuutta lastenhoidossa. (Vuori 2004, 33–34.)

Myös suomalaisessa tiedemaailmassa syntyivät ensimmäiset kysymykset isyydestä 1960-luvulla. Tutkimusten ensisijaisena kohteena ei kuitenkaan ollut isä, vaan esimerkiksi perheen ja työn yhteensovittaminen. (Kolehmainen & Aalto 2004, 11.) Tällä vuosikymmenellä yleistyi myös pienten lasten äitien ansiotyö, ja samalla koko yhteiskunta eli muutoksessa teollistumisen ja laajan muuttoliikkeen myötä. Vaikka 1960–1970 –lukujen yhteiskuntapolitiikalle oli luonteista lasten- ja kodinhoidon järjestäminen naisten vastuulle, kuultiin tällöin kuitenkin ensimmäiset ajatukset siitä, että myös miehet voivat osallistua lasten- ja kodinhoitoon. (Sommer 1986, 16–17; Vuori 2004, 32.) Ennen 1970-lukua tutkijat ja psykologit olettivat isien olevan toisarvoisessa asemassa perheessä, vaikka heidän läsnäoloon arvostettiin (Coltrane 1996, 7).

Kun tasa-arvoasian neuvottelukunta (TANE) perustettiin vuonna 1972, oli sen ensimmäisiä ehdotuksia lainsäädännön uudistamiseksi lastenhoitoloman myöntäminen isille. Isyyslaki tuli voimaan vuonna 1976, isyysloman toteutuessa kahden viikon mittaisena vuonna 1978. 1980-luvulle tultaessa naisten palkkatyöllistyminen, tasa-arvokeskustelut, uuden miessukupolven kokemukset synnytyksestä ja lapsenhoidosta sekä lainsäädölliset uudistukset johtivat uudenlaiseen tilanteeseen. Hoivaava ja lämmin isä ei enää ollutkaan vain teoreettinen kuvitelma, vaan jo käytännössäkin koettu vaihtoehto. (Vuori 2004, 35, 47.) Myös ”uusi isyys” –termi otettiin käyttöön 1980-luvulla. Sillä tarkoitettiin perinteistä poikkeavaa isyyttä, jossa molemmat vanhemmat jakavat kasvatusvastuun tasavertaisesti. (Paajanen 2006, 11.) Lainsäädännössäkin siirryttiin yhä enemmän sukupuolineutraaleihin lakeihin ja isien erikoisoikeuksiin. Vuonna 1985 äitiysraha muuttui äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaksi antaen isille mahdollisuuden jäädä hoitamaan lasta sen jälkeen kuin pakollinen äitiysvapaa oli ohi. Yhä useammin isä oli tuttu näky myös synnytyssalissa. (Vuori 2004, 47–48.)

TANE:n miesjaosto perustettiin vuonna 1988 ja sen ydinaiheita ovat olleet muun muassa isyyteen liittyvät kysymykset, huoltajuus ja parisuhde. Jaosto on pyrkinyt tuomaan tasa-arvokysymykset lähemmäksi miesten arkea esimerkiksi eri-

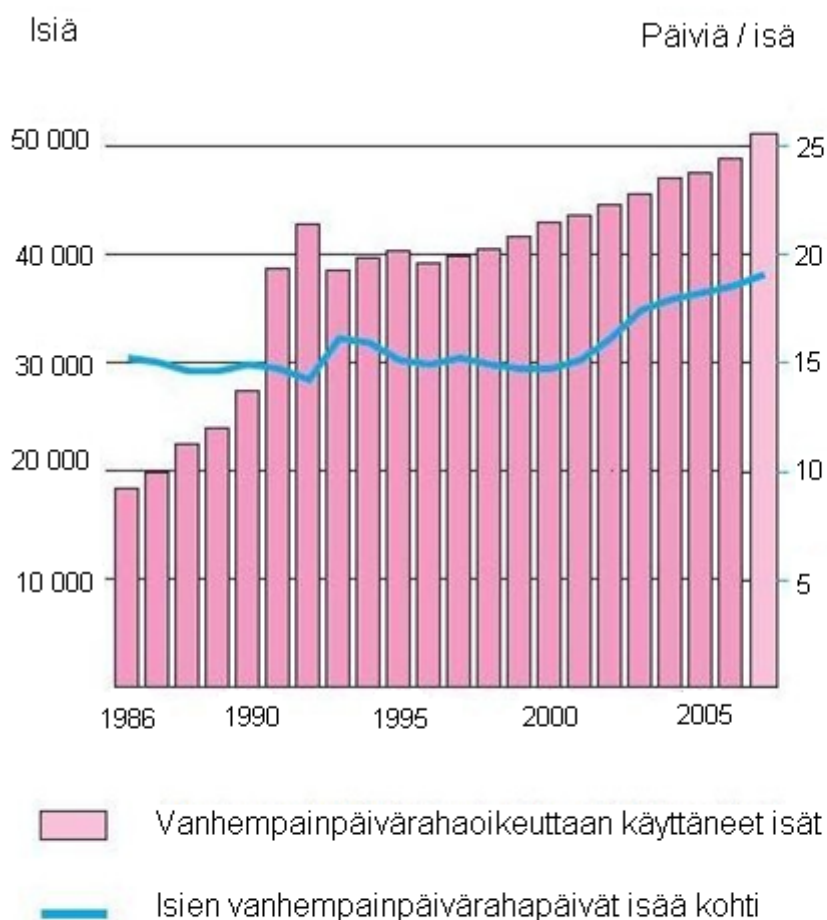
laisten projektien, kuten vuonna 1986 toteutetun Mies 2000 –projektin, avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 5–6.) Projektin teemana oli isyys ja sen tavoitteena oli saada isät mukaan ottamaan kasvatusvastuuta sekä osallistumaan aktiivisemmin kotitöiden tekemiseen (Vuori 2004, 47; Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 7). Miesjaoston toteuttamien näkyvien projektien avulla on päästy lähemmäksi tämän päivän aktiivisempaa isyyttä.

1990-luvulla isyydessä oli nähtävissä kahta hyvin erilaista kehityssuuntaa: ohenevaa ja vahvistuvaa isyyttä. Ohenevan isyyden merkkeinä nähtiin erojen myötä seurannut psykologinen isättömyys, miesten aikuistumisen ongelmat sekä työlle omistautuminen. Vahvistuvan isyyden merkkeinä pidettiin isän osallistumista yhä enemmän lasten ja kodin hoitoon. (Huttunen 1999, 180–181.) 1990-luvulla pienten lasten isien ylitöiden teko oli kaikkein yleisintä eri palkansaajaryhmissä, mutta siirryttäessä 2000-luvulle tilanne muuttui päivävästaiseksi. Nykyään nämä isät tekevät kaikkein vähiten ylitöitä. (Paajanen 2006, 11.)

Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla toimi vuosina 1998–1999 isätoimikunta, jonka tavoitteena oli koota yhteen ja viedä eteenpäin toimenpiteitä isän aseman tukemiseksi. Yksi isätoimikunnan esittämä toimenpide-ehdotus toteutui Sosiaali- ja terveysministeriön järjestämänä tiedotuskampanjana vuosina 2002–2003. Sen tarkoituksena oli kannustaa isiä pitämään enemmän perhevapaita sekä vaikuttaa isyyteen liittyviin asenteisiin perheissä ja työyhteisöissä. Osana kampanjaa toteutettiin Käytä isyysvapaasi! -esite, jota jaetaan edelleen äitiyspakkausessa sekä neuvoloissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 13, 15–16.)

Aiempiin sukupolviin verrattuna nykyisät osallistuvat lastensa hoitamiseen entistä enemmän. Vapaa-ajan kasvanut määrä sekä muutokset yleisissä asenteissa mahdollistavat miesten vapauden toteuttaa sellaista isyyttä kuin he haluavat. Isyysvapaata käytetäänkin ahkerasti, ja myös vanhempain- ja hoitovapaa ovat miesten ulottuvilla. (Paajanen 2006, 99.) Näiden lisäksi isän on mahdollista pitää myös äidin hoitovapaasta riippumaton isäkuukausi (24 arkipäivää). Isäkuukauteen sisältyvien isyysrahopäivien lukumäärää on ehdotettu lisättäväksi, jolloin isäkuukauden enimmäispituudeksi tulisi 36 arkipäivää eli noin kuusi viikkoa. Lakiesitys on tällä hetkellä (26.10.2009) eduskunnan käsittelyssä. (Sosiaali- ja

terveysministeriö 2009.) Vanhempainpäivärahaoikeuttaan käyttäneiden isien määrä on yli kaksinkertaistunut kahdenkymmenen vuoden aikana (KUVIO 1).

KUVIO 1. Isien vanhempainpäivärahaoikeuden käyttö: isät ja isää kohti korvattujen päivien määrä keskimäärin 1986-2007. (Kelan tilastollinen vuosikirja 2007, 159).

Muuttuva isyys on tuonut mukanaan monenlaisia isyyttä kuvaavia nimityksiä. Termit *pehmoisä*, *nykyisä* ja *uusi isä* ovat synonyymeja sellaiselle isälle, joka on alusta asti mukana vauvan hoidossa, osallistuu kaikkiin kotitöihin ja viettää aikaa lasten kanssa (Sinkkonen 1998, 18). Yleisesti käytetään myös nimitystä *jaettu vanhemmuus*, joka kyseenalaistaa perimän merkityksen isyyttä määrävänä seikkana ja korostaa psykologisen kiintymyssuhteen merkitystä isän ja lapsen välillä. Jaetun vanhemmuuden käsite ei näe isän ja äidin vanhemmuudella olennaista eroa, ja myös isän tulee olla hoivaava. Tärkeä kysymys onkin, ottaako isä kokonaisvastuuta lapsen päiväohjelmasta, ruokailuista ja neuvolakäynneistä tai jäämällä pois töistä lapsen sairastaessa. (Eräranta 2007, 95–96.)

Jaettu vanhemmuus on parhaimmillaan vanhemmuuden jakamista kaikilta osiltaan niin, että kumpikin vanhempi saa osansa jokaisesta asiasta. Olennaista ei ole vain hoitovastuun puolittaminen, vaan etenkin onnen ja ilon, samoin kuin surun ja luopumisenkin, lankeaminen kummallekin vanhemmalle. Miesten kannalta jaettu vanhemmuus merkitsee osalliseksi pääsemistä ja mukaantuloa sellaiseen asiaan, josta heillä ennen oli vain aavistus. (Huttunen 2001, 176.)

Perinteinen autoritäärinen isyys ja pehmoisyys onkin usein asetettu vastakkain yhteiskunnallisissa keskusteluissa, eikä olekaan epäselvää, millaista isyyttä tällä hetkellä pidetään suositeltavana. Sinkkonen (1998, 18) kuitenkin katsoo isän auktoriteetin katoamisen tuoneen mukanaan myös huonoja puolia: aggressiivisiä, rajoja vaille olevia lapsia ja nuoria. Miehet on haluttu muuttaa pehmeiksi ja tasa-arvoisiksi, vaikka miehisyyden säilyminen ja äidin vanhemmuudesta eroava vanhemmuus olisivat tärkeitä toteuttaa. Hyvän isän on annettu ymmärtää olevan mahdollisimman paljon äidin kaltainen, eräänlainen kakkosäiti. Moni mies pitääkin tätä kummallisena ajatuksena, sillä toki myös miehisyydestä löytyy sellaisia arvoja, joita voisi käyttää lasten hyväksi. (Sinkkonen 1998, 18.)

4 ISYYDEN TUKEMINEN

4.1 Millaista tukea isät kaipaavat?

Suomessa pitkälle koulutetuilla ja hyvin toimeentulevilla isillä on korkea taitotietotaso (Kaila-Behm 1997, 31). Isät kokevat myös jaksavansa suhteellisen hyvin: melko hyvin jaksaa 66 % isistä, erittäin hyvin 28 % isistä (Säkjärvi 2008, 27). Siitä huolimatta isyyteen ja isäksi kasvamiseen liittyy monia asioita, joihin isät kaipaavat selvennystä ja tukea. Kaila-Behmin (1997) mukaan suomalaiset isät arvostavat sellaista tietoa, joka lisää heidän varmuuttaan vanhempana. Isät arvostavat myös sitä, että heitä kuunnellaan, heidän mielipiteensä otetaan huomioon ja että heidän kokemuksistaan ollaan kiinnostuneita. (Kaila-Behm 1997, 31–32.)

Isät kokevat tarvitsevänsä tukea isäksi työskentelylle siksi, että varsinkin esikoinen lapsi on isälle uusi, vieras ja outo asia. Isiä askarruttavat erilaiset asiat riippuen raskauden ajankohdasta tai lapsen iästä. Isiä voi huolettua lapsen terveys niin odotusaikana kuin syntymän jälkeenkin. Myös lapsen käsittelyyn ja hoitoon liittyvät asiat askarruttavat, samoin kuin paineet liittyen puolison ja lapsen hyvinvoinnista huolehtimiseen. Yksi suuri mietityttävä aihe on huoli perheen taloudellisesta toimeentulosta. (Kaila-Behm 1997, 76, 122.) Isiä huolettua myös se, ovatko he riittävän hyviä isiä lapsilleen ja viettävätkö he riittävästi aikaa heidän kanssaan (Säkjärvi 2008, 21–22). Isät toivovat terveydenhoitajilta pelkästään isille suunnattua tietoa raskaudesta sekä kahdenkeskisiä keskusteluja terveydenhoitajan kanssa (Kauppila & Sipilä 2007, 28, 39–40). Viljamaan (2003, 93) mukaan isät odottavat eniten lapsen kehityksen ja terveyden tukemista sekä oman terveydenhoitajan/lääkärin valintamahdollisuutta.

Myös isät kokevat uupumusta ja kamppailevat jaksamisensa kanssa. Isien jaksaminen on erityisen huonoa silloin, kun he tuntevat puolisolleen antamansa tuen olevan riittämätöntä. Puolison jatkuva väsymys voi hermostuttaa miestä, samoin puolison äkkinäiset kiukunpuuskat voivat aiheuttaa miehessä suuttumuksen tunteita. Moni isä ponnisteleeikin ollakseen kärsivällisempi ja sietääk-

seen paremmin puolison ailahteluita. Isät voivat myös välttää epämieluisiin tilanteisiin menemistä ja kieltäytyä ajattelemasta mahdollisia raskauteen, synnytykseen ja lapsen terveyteen liittyviä asioita peläten, etteivät kestäisi ajatella niitä. (Paavilainen 2003, 74.) Onkin tärkeää, että isän kanssa keskustellaan myös negatiivisista tunteista ja annetaan näin isälle mahdollisuus kertoa todellisesta jaksamisestaan. Isälle on hyvä mainita, että kaikenlaisten tunteiden kokeminen kuuluu asiaan.

Armannon ja Koistisen (2007, 36) mukaan perhevalmennuksen sisältöön kuuluu isyydestä puhuminen. Perhevalmennuksessa isät toivovat saavan totuudenmukaista tietoa synnytyksen kulusta sekä synnytyksen jälkeisestä ajasta ja elämästä lapsen kanssa, vastasyntyneen hoidosta, kehityksestä ja kasvusta sekä rintaruokinnasta. Valmennuksessa tulisi tukea myös isyyteen kasvua, eikä se saisi olla liian äitikeskeistä. (Kaila-Behm 1997, 81; Eskola & Hytönen 2005, 124; Mesiäislehto-Soukka 2005, 124, 140.) Isät toivoivat myös, että synnytyksen mahdollisista ongelmista ja yllättävistäkin käännteistä kerrottaisiin etukäteen (Kaila-Behm 1997, 81). Miehet hyötyvät myös sellaisesta perhevalmennuksen tarjoamasta tukiverkosta, jossa he voivat isien ryhmässä miesten kesken käsitellä isyyttä sekä siihen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia (Eskola & Hytönen 2005, 124). Isien huomiointi on kuitenkin kiinni aina valmennusta järjestävästä terveydenhoitajasta ja muista yhteistyötahoista.

Isät eivät kaipaa tietoa vanhempana olemisesta, lapsen kasvattamisesta, parisuhteesta tai sukupuolielämästä, sillä tällainen tieto koetaan itsestään selvänä. Riittää, kun kerrotaan, mistä saa lisätietoa ja tukea, jos tarvetta ilmenee. (Kaila-Behm 1997, 81.)

Isät saavat tukea puolisoiltaan hyvin: neljä viidestä isästä kertoo puolisoilta saadun tuen riittävän (Viljamaa 2003, 73; Paajanen 2006, 62). Myös samassa elämäntilanteessa olevat ystävät, joiden kanssa voi jakaa kokemuksia, ovat tärkeä tuen antaja isälle. Jos tällaisia ystäviä ei lähipiiristä löydy, olisi tärkeää löytää jokin miesryhmä, esimerkiksi harrastuksen kautta, jossa myös isyydestä voisi puhua. (Paajanen 2006, 65.) Sinkkosen (1998, 69) mukaan miehet puhuvat aja-

tuksistaan siinä missä naisetkin, kunhan olosuhteet ovat oikeat ja paikalla on vain miehiä.

Tukea saadaan myös neuvolan terveydenhoitajilta sekä yhteiskunnan kautta (Kaila-Behm 1997, 76). Kuitenkin 51 % miehistä kertoo, ettei heiltä ole kysytty heidän hyvinvointiinsa liittyviä asioita lastensa neuvolakäyntien yhteydessä, päiväkodissa tai koulussa. Vain 55 % miehistä kokee, että heidät otetaan tasavertaisesti äidin kanssa huomioon lapsen neuvolakäynneillä, kun taas päiväkodissa 79 % isistä kokee tulleensa tasavertaisesti kohdelluksi. (Säkjärvi 2008, 12, 15.) Yhteiskunnalta isät toivovat enemmän taloudellista tukea nykyisen isyysrahan ja -loman lisäksi. Kotihoidontukeen toivotaan korotusta, samoin halutaan entistä parempia ratkaisuja isyysvapaaseen ja sen käyttöön. Perhevaapaajärjestelmä ja vapaiden nimitykset ovat monelle isälle epäselviä, joten järjestelmää tulisikin muokata käyttäjäystävällisemmäksi. Varsinkin neuvolalle, mutta myös kaikelle sille materiaalille, joka on tarkoitettu lapsiperheiden käyttöön, asetetaan sellaisia toiveita, että niissä huomioitaisiin isät nykyistä paremmin. (Paa-janen 2006, 65, 100.) Neuvolassa annetun ohjannan epäkohtia ovat isien mielestä ohjeiden niukkuus ja epämääräisyys, ohjeiden ristiriitaisuus sekä neuvonnan persoonattomuus ja vanhentunut tieto (Kaila-Behm 1997, 31–32).

Moni isä vähättelee omaa osuuttaan esimerkiksi neuvolassa tai synnytyksessä, sillä isän mukaan äiti tai lapsi oli päähenkilö. Isät kaipaavat tukea ja kannustusta omien tarpeidensa ilmaisussa ja mahdollisuutta osallistua äitiyshuollon palveluihin haluamallaan tavalla. Isät tarvitsevat vakuuttamista siitä, että neuvola on myös isien paikka, ja moni isä toivookin konkreettista kutsua neuvolaan. Neuvolapalveluita tulisi tarjota siten, että isälläkin olisi mahdollisuus osallistua niihin työnsä ohella. (Kaila-Behm 1997, 138; Säävälä, Keinänen & Vainio 2001, 37.)

4.2 Terveystenhoitaja isyyden tukijana

4.2.1 Miten isät neuvolaan?

Vanhemmuuden tukeminen on otettu osaksi neuvolatoimintaa kolme, neljä vuosikymmentä sitten, kun perhevalmennusta alettiin kehittää. Nykyään isät muodostavat merkittävän osan neuvolan asiakaskunnasta, eivätkä he ole enää vain sivustaseuraajan roolissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 13.) Vaikka isiä näkyy neuvolassa nykyään enemmän, on koko perheen saaminen neuvolaan edelleen haasteellista, sillä valtakunnallisen neuvolaselvityksen mukaan vain noin joka kolmas isä osallistuu lastenneuvolakäynneille (Haarala, Honkanen, Mellin & Tervaskanto-Mäentausta 2008, 300).

Terveystenhoitajat kohtaavat isiä kaikissa neuvolan toimintamuodoissa eli vastaanotoilla, kotikäynneillä ja perhevalmennuksessa. Terveystenhoitajien arvioiden mukaan suurin osa isistä käy perhevalmennuksessa, mutta äitiys- ja lastenneuvolakäynneillä vain noin 20–50 % isistä. Kuitenkin terveystenhoitajat arvioivat isien neuvolakäyntien määrän nousseen viime vuosina. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 24, 26–27, 29.)

Moni isä kaipaa selkeää kutsua neuvolaan ja tunnetta siitä, että on tervetullut (Kaila-Behm 1997, 138). Kuitenkin vain muutama prosentti terveystenhoitajista lähettää isälle oman kutsun neuvolaan. Yleisin tapa on suullinen kutsu äidin kautta: tätä tapaa käyttää lähes 90 % terveystenhoitajista. Isien tavoittamisen kannalta oleellisia iltaneuvolavastaanottoja järjestää noin joka kolmas neuvola, pääosin äitiysneuvolapuoli. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 25–26.)

4.2.2 Isien tukemisen työmenetelmiä

Isien tukemisen sisältö on hyvin samankaltainen neuvolasta riippumatta. Vanhemmuudesta, isän suhteesta lapseen, isän roolista, synnytyksestä ja parisuhteesta keskustelu on varsin yleistä, sillä 74–93% terveystenhoitajista keskuste-

lee isän kanssa näistä asioista. Silti vain alle puolet terveydenhoitajista kiinnittää huomiota isän jaksamiseen ja terveyteen. Muualla asuvaan isään on yhteydessä alle puolet terveydenhoitajista, ja vain 7 % lähettää etäisälle tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 29–31.)

Terveydenhoitajien työmuodot vaihtelevat riippuen siitä, työskennelläänkö itseltään selvästi vain äidin kanssa vai pyritäänkö saamaan yhteys myös isään (Nätkin & Vuori 2007, 17). Terveydenhoitajat kertovat tekevänsä paljon työtä hyvien olosuhteiden eteen, jotta isä tuntisi olonsa tervetulleeksi neuvolaan. Terveydenhoitaja luo rauhallisen ilmapiirin, kertoo vaitiolovelvollisuudesta, käyttää huumoria ja osoittaa omalla käytöksellään isän olevan toivottu vastaanotolle. Isän tullessa vastaanotolle terveydenhoitaja saattaa muuttaa käytöstään siten, että hän perustelee asiat hyvin, on asiallinen eikä ”lässytä”. He tekevät itseään tutuksi isälle ja vastavuoroisesti tutustuvat isään joko äidin kautta tai suoraan keskustellen isän kanssa. Isä tulee aktiivisemmaksi, kun terveydenhoitaja kohtelee puolisoa hyvin antaen samalla isällekin tilaa tulla mukaan keskusteluun. Etenkin kotikäynneillä terveydenhoitajat kokevat tutustuvansa isään parhaiten. (Kaila-Behm 1997, 82, 84, 92.)

Isille annettava tuki on usein kannustamista lapsenhoitoon, konkreettisia neuvoja ja ohjeita, keskustelua hoitokokemuksista ja ajankohtaisista kysymyksistä, tiedon välittämistä ja jaksamiseen kannustamista (Kaila-Behm 1997, 117). Isien tukemisessa käytetään myös erilaisia materiaaleja, joista yleisimmin käytössä ovat Käytä isyysvapaasi! -esite, Kelan esitteet, Mannerheimin Lastensuojeluliiton materiaalit, Audit-kysely, vanhemmuuden roolikartta sekä videomateriaali. Sosiaali- ja terveysministeriö on jakanut neuvoloiden käyttöön useita julkaisuja, joita terveydenhoitajat voivat hyödyntää isyyden tukemisessa. Muun muassa vuonna 2001 julkaistun Isä neuvolassa -oppaan tavoitteena on antaa käytännönläheisiä työvälineitä isien kohtaamiseen. Vuonna 2004 julkaistussa Lastenneuvolaoppaassa isä on otettu tasavertaisesti huomioon äidin ohella. Kuitenkaan 14 % terveydenhoitajista ei käytä minkäänlaisia materiaaleja tai välineitä isyyden tukemiseksi. Isien tukemista on käsitelty myös useilla valtakunnallisilla neuvolapäivillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 13–14, 16, 32–33.) Moni isä muuttaa omia toimintatapojaan herkemmin, kunhan hän vain saa motivoivaa

tietoa ja tukea terveydenhoitajalta (Haarala ym. 2008, 285). Jotta miehen näkökulmaa voitaisiin neuvolatyössä entisestään vahvistaa, tulisi miehiin ja isiin kohdistuvaa tutkimustietoa hyödyntää sekä kehittää uusia toimintatapoja ja menetelmiä yhdessä isien kanssa (Kaila-Behm 1997, 125; Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 52).

Yksi tehokas tapa tukea isiä on isäryhmien järjestäminen. Haaralan ym. (2008, 312) mukaan ryhmiä järjestetään kuitenkin vasta satunnaisesti, ja yleisin isäryhmän muoto on isien oma tapaamiskerta perhevalmennuksen yhteydessä. Onkin todettu, että sellaisten tapaamisten järjestäminen, joissa isä saa kuulla toisten miesten ja isien kokemuksia, auttaa isää. Vertaisryhmiä isät pitävät yleensä antoisina, sillä sen huomaaminen, että myös muilla isillä on avuttomuutta ja vaikeuksia, auttaa isää jaksamaan. Kaikki isät eivät kuitenkaan vertaisryhmätoimintaa kaipaa. (Kaila-Behm 1997, 83, 126.)

Pääsääntöisesti isäryhmissä käsitellään lapsen syntymää muutosvaiheena, isäksi kasvamista, isän roolia ja suhdetta lapseen sekä parisuhdetta ja vanhemmuutta (Haarala ym. 2008, 312–313). Isäryhmätoiminnan tavoitteena on antaa isille mahdollisuus jakaa isäksi tulemiseen liittyviä ajatuksia ja reaktioita sekä nostaa isän roolin arvostusta ja kiinnostusta miesten keskuudessa. Tavoitteena on myös vahvistaa isien käsitystä itsestään hyvänä isänä sekä auttaa miehiä orientoitumaan isyyteen ja sen mukana tuomiin muutoksiin. Niukkojen resurssien vuoksi isäryhmät ovatkin hyvä tapa saada koottua yhteen mahdollisimman moni isä. (Säävälä ym. 2001, 30.)

Yksi tärkeimmistä syistä järjestää isäryhmiä on se, että niissä päästään puhumaan ilman äidin läsnäoloa. Äidin paikalla olo voi passivoida isä, jolloin isästä tulee kakkosvanhempi ja hän vetäytyy taka-alalle antaen äidin olla perheen edustaja. Äidin poissaolo myös mahdollistaa arkojen, äitiä ja parisuhdetta koskevien asioiden käsittelyn. (Säävälä ym. 2001, 30.)

Mies tai isä on ryhmänvetäjänä 28 %:ssa isäryhmiä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 28). Sinkkonen (1998, 69) onkin sitä mieltä, että isä avautuu parhaiten miesseurassa. Miesohjaajaa perustellaan myös sillä, että vain mies voi ym-

märtää toista miestä, ja että naisohjaaja automaattisesti samaistuu äidin näkökulmaan ja on näin ollen äidin puolella. Kuitenkin myös naisohjaajalla on omat hyvät puolensa: ohjaajan tehtävänä on ennen kaikkea ryhmän ohjaus, johon nainen voi tuoda monipuolisempia näkökulmia. Monien miesten on myös helppompaa kertoa naiselle intiimejä asioitaan. Voidaankin ajatella, että ohjaajan sukupuoli ei määritä ryhmän onnistumista, vaan ennemminkin hänen ammatilliset kykynsä toimia ryhmän vetäjänä. (Säävälä ym. 2001, 29.)

Lähes puolet terveydenhoitajista tekee yhteistyötä erilaisten järjestöjen kanssa isyyden tukemiseksi. Yleisin yhteistyökumppani on Mannerheimin Lastensuojeluliitto, jonka kanssa yhteistyötä tekee noin kolmannes terveydenhoitajista. Muita yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Ensi- ja turvakotien liitto, Väestöliitto, Kataja ry sekä Miessakit ry. Myös seurakunnan kanssa toimittiin yhteistyössä. Terveyskeskuksen sisällä terveydenhoitajan lisäksi isien kanssa työskentelevät myös psykologi, perhetyöntekijä sekä lääkäri. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 33–34.)

Neuvoloilla ei ennen ollut velvollisuutta järjestää virallista isäneuvontaa, mutta uuden neuvola-asetuksen työryhmän muistiossa sanotaan seuraavaa:

Neuvolapalveluissa on tärkeää huomioida molemmat vanhemmat neuvolan asiakkaina ja luoda heihin hyvä suhde raskauden aikana. Terveystarkastuksissa huomioidaan aina koko perhe, mutta erityistä huomioita perheeseen kiinnitetään laajassa terveystarkastuksessa. Odottavalle äidille ja hänen perheelleen järjestettävistä terveystarkastuksista vähintään yhden tulee olla laaja koko perheen hyvinvointia kartoittava terveystarkastus. Siinä selvitetään molempien vanhempien kanssa perheen voimavaroja ja erityistarpeita, joilla on vaikutusta vanhemmuuteen ja lapsesta huolehtimiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008a, 35.)

Lasta odottavan perheen terveysneuvontaa tarjotaan molemmille vanhemmille. Ensimmäistä lasta odottavalle perheelle tulee järjestää moniammatillisesti toteutettua vanhempainryhmätoimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008a, 54.)

Isien mukaan saaminen edellyttää joustavia palveluja, mm. iltavastanottoja asiakaskunnan tarpeiden mukaisesti, miehille sopivan neuvolaympäristön kehittämistä, isiä mukaan ottavia toimintatapoja ja yhteistyön kehittämistä isätyötä tekevien kanssa esim. perhepal-

veluverkostoja hyödyntämällä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008a, 56.)

Kunnat ovat velvollisia järjestämään asetuksessa määrätyt terveystarkastukset viimeistään 1.1.2011 mennessä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008a, 3).

4.2.3 Ongelmia isyyden tukemisessa

Vain 21 %:ssa neuvoloita arvioidaan isien tukemisen toteutuvan hyvin. Yli 40 % terveydenhoitajista kokee, että isien tavoittaminen on hankalaa. Terveydenhoitajat pitävät ongelmana myös sitä, että isät ovat työssä vastaanottoaikana. Myös eniten tukea tarvitsevien isien saaminen neuvolakäynneille on vaikeaa, samoin kuin joidenkin isien motivointi. Joka neljäs terveydenhoitaja kertoo resurssipulan olevan esteenä isien kohtaamiselle, ja 10 %:lle terveydenhoitajista ongelmia tuottaa isien erilainen ajatusmaailma ja mahdolliset ikäerot isän ja terveydenhoitajan välillä. Moni terveydenhoitaja kaipaa lisää miespuolisia ryhmänvetäjiä ja työntekijöitä, jotta isät saataisiin paremmin kertomaan tunteistaan ja ongelmistaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 36–37).

Lähes kaikki terveydenhoitajat kokevat tarvetta omien valmiuksiensa kehittämiseen isyyden tukemisessa. Eniten kaivataan uutta, ajankohtaista tietoa ja aineistoa sekä lisäkoulutusta. Myös yhteisiä linjauksia isyyden tukemiseen toivotaan. Eniten kehittämisalueita terveydenhoitajilla oli isäksi kasvamisen tukemisessa, isätietoudessa yleensä, parisuhteen ja seksuaalisuuden sekä isän jakamisen tukemisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 41–42.)

Isät kokevat ongelmallisena sen, kun isän valitsema tapa olla isä on ristiriidassa sen kanssa, mitä terveydenhoitaja häneltä odottaa (Kaila-Behm 1997, 93). Isä voi ahdistua terveydenhoitajan odotuksista tai hän voi haluta toteuttaa isyyttään laajemmin, kuin mitä terveydenhoitaja pitää mahdollisena. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan isät eivät ole tottuneita neuvolassa asioimiseen, ja perinteinen neivolakulttuuri korostaakin äidin asemaa ja vastuuta. Myös äidit voivat ajatella näin ja siten omia neuvolakäynnit vain itselleen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 37).

Isät kokevat neuvolakäynnit usein rutiininomaisina ja he kaipaivatkin käynteihin enemmän yksilöllisyyttä. Raskauteen ja sen kulkuun liittyvät asiat jäävät usein äidin ja terveydenhoitajan välisiksi, vaikka isä olisikin neuvolakäynnillä mukana, ja isälle epäselviin asioihin jäävät vastaukset usein saamatta. Isät kokevat myös, että heidän tuntemuksensa, ajatuksensa ja toiveensa jäävät äidin ajatusten varjoon. (Kauppila & Sipilä 2007, 29, 32.)

4.3 Kehitysideoita isyyden tukemiseen

Isien tukemisen kehittämiseksi voidaan terveyskeskuksissa tehdä paljon (TAU-LUKKO 1, s. 31). On kehitettävä terveydenhoitajien isiä mukaan ottavia toimintatapoja sekä miehille sopivaa neuvolaympäristöä ja -kulttuuria. Johtamisen avulla on luotava riittävät edellytykset isien tukemiseen, samoin kuin on huolehdittava riittävästä aineistosta ja apuvälineistä.

Neuvoloiden toimintatapoja on mahdollista kehittää ilman suuria lisäresursseja. Terveydenhoitajat voisivat kutsua isiä aktiivisesti neuvolaan, sillä moni isä tarvitsee rohkaisua ja neuvolan kynnyksen madaltamista. Huomion kohdistaminen isään, kysymysten esittäminen myös isälle sekä aktiivisesti isän kanssa keskustelu saavat hänet tuntemaan olonsa aidosti tervetulleeksi neuvolaan. Isien kohtaamista on mahdollista harjoitella, ja kohtaamisessa kehittyminen edellyttää omien toimintatapojen tiedostamista. Oman vastaanoton videointi tai ulkopuolisen tarkkailijan pyytäminen vastaanottotilanteeseen voi auttaa huomaamaan omia totuttuja tapoja. Isältä voi pyytää myös palautetta joko suullisesti tai kirjallisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 52.)

Ilta-vastaanottoja on tarpeen järjestää sekä isien että äitien tarpeista käsin, sillä työelämä ei ainakaan vielä joustaa riittävästi lapsen tarpeiden mukaisesti. Kotikäynnit ovat arvokas työmuoto, jonka avulla terveydenhoitaja tavoittaa isän omassa, tutussa ympäristössään. Perhevalmennuksessa isät ja äidit voitaisiin jakaa omiin ryhmiinsä, jolloin isäryhmässä voitaisiin keskustella isäksi tulosta miesten kesken. Tapaamiskertoja tulisi olla riittävän usein, jotta isät voisivat tu-

tustua toisiinsa ja saada tärkeää vertaistukea. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 52.)

Neuvolaympäristöä on mahdollista muokata isäystävällisemmäksi. Pienillä, konkreettisilla asioilla kuten tuolien lukumäärällä ja oikealla sijoittamisella voidaan vaikuttaa siihen, tuntee ko isä itsensä yhdenvertaiseksi ja tervetulleeksi asiakkaaksi neuvolassa. On hyvä muistaa, että isän paikka on äidin, ei oven vieressä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 53.) Myös *äitiysneuvola*-termin vaihtaminen esimerkiksi *vanhempainneuvolaksi* voisi luoda erilaisen mielikuvan siitä, ketä varten se on tarkoitettu (Huttunen 2001, 212).

Isien tukemiseksi on kehitetty jo monia hyviä käytäntöjä, joihin terveydenhoitajat voisivat tutustua esimerkiksi opintokäynnin muodossa ja mahdollisesti rohkaistuisivat kokeilemaan niitä omassa työssäänkin. Terveydenhoitajat ovat halukkaita kouluttautumaan, joten koulutusta tulisi kehittää vastaamaan tarpeita. Materiaalin ja apuvälineiden edelleen kehittäminen on tärkeää, koska jo nyt käytettävissä olevia välineitä käytetään hyvin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 53.)

Terveyskeskuksen johdon vastuulla on luoda riittävät edellytykset isien tukemiselle. Lähtökohtana on, että terveyskeskuksessa tunnetaan isän tukemisen tieteelliset perustelut sekä tiedostetaan isän merkitys lapsensa kasvuille ja hyvinvoinnille. Johdon on huolehdittava, että isien tukeminen näkyy neuvolatyön toimintasuunnitelmissa ja että tätä toimintaa myös seurataan muun muassa tilastojen avulla. Terveydenhoitajien työtä helpottaa huomattavasti se, jos keskeisistä sisältöalueista on sovittu yhdessä ja laadittu yhteiset linjaukset ja toimintatavat. Isien tukeminen ei voi riippua vain yksittäisen terveydenhoitajan mielenkiinnosta, vaan johdon on kannettava vastuuta isälähtöisen toiminnan toteuttamisesta. Johdon vastuulla on myös työntekijöiden valmiuksien päivittäminen, työnohjauksen järjestäminen sekä henkilökunnan riittävyyden varmistaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 53–54.)

TAULUKKO 1. Ehdotuksia isien tukemisen kehittämiseksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008b, 51–53)

<p>Työtapojen kehittäminen isät huomioon ottaviksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • isien kohtaaminen miehinä, isinä ja puolisoina • isien aktiivinen kutsuminen neuvolaan • isien tarpeiden selvittäminen • palautteen kysyminen joko suullisesti tai kirjallisesti • iltavastaanotot, pienryhmät • hyvien käytäntöjen hyödyntäminen
<p>Yhteistyön kehittäminen isätyötä tekevien kanssa, esim. kolmas sektori</p> <ul style="list-style-type: none"> • isäryhmät, isien ja lasten yhteiset toimintaryhmät
<p>Neuvolaympäristön kehittäminen isät huomioiviksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • pienet asiat, kuten riittävä määrä tuoleja vastaanottohuoneessa
<p>Edellytysten luominen isien tukemiselle</p> <ul style="list-style-type: none"> • isien tukeminen osaksi toiminnan suunnittelua ja seurantaa • yhteisten linjausten luominen • resurssien varmistaminen • työnohjaus, koulutus • riittävä materiaali

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on järjestää kaksi isä-lapsi -kahvilailtaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Laivapuiston perhetalolla talvella 2009. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa terveydenhoitajille sekä muille isien kanssa työskenteleville tietoa ja valmiuksia isyyden tukemiseen.

Isä-lapsi -kahvilailtojen tavoitteena on isien tukeminen lapsen kasvussa ja kehityksessä. Iltojen tarkoituksena on antaa tietoa isää kiinnostavista aiheista sekä rohkaista heitä jaetun vanhemmuuden toteuttamisessa.

6 PROJEKTIN KUVAUS

6.1 Mikä on projekti?

Projekti on sarja monimutkaisia ja toisiinsa kytkeytyviä toimintoja, jotka pitää toteuttaa tietyssä aikataulussa, tietyllä budjetilla ja määriteltujen rajojen mukaan. Projekti on ajallisesti rajallinen sekä ainutlaatuinen: sitä ei ole aikaisemmin toteutettu sellaisenaan eikä tulla toteuttamaan täysin sellaisenaan myöhemminäkään. (Projektinhallinta 2006a.) Projekti vaati syntyäkseen idean. Projektilla tulee olla alku ja loppu sekä selkeä tavoite, miksi sitä toteutetaan. (Projekti haltuun 2002.) Projektin käynnistämisen jälkeen tehdään projektisuunnitelma, joka kertoo, miten projektin tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Suunnitelmassa päätetään aluksi mitä tehdään, kuka tekee, milloin ja miten. (Pelin 2002, 97.) Jotta projekti onnistuisi, pitää se suunnitella, organisoida, toteuttaa, valvoa ja arvioida hyvin. Työelämälähtöisessä projektissa olisi suotavaa toteuttaa kolmikantaperiaatetta: suunnitteluvaiheessa mukana olisivat niin työelämän edustaja, ohjaaja kuin opinnäytetyön tekijäkin. (Vilka & Airaksinen 2003, 48–49.)

Suunnitelmavaihetta seuraa projektin toteutusvaihe, jota valvoo joko projektiin osallistuva tai ulkopuolinen henkilö. Projektin etenemistä valvomalla voidaan mahdollisiin epäkohtiin puuttua ajoissa (Projektinhallinta 2006b). Projektin päättyessä siitä tehdään loppuraportti. Raportissa arvioidaan projektin onnistumista niin aikataulun kuin tuloksenkin suhteen. Arviointi on tärkeä osa projektia ja sitä tulisi tehdä koko prosessin ajan, ei vain loppuvaiheessa. (Projekti haltuun 2002.) Projektissa tärkeintä on kuitenkin toimiva lopputulos, eikä niinkään se, miten se saadaan aikaan (Projektinhallinta 2006a).

6.2 Opinnäytetyö projektina

Opinnäytetyöprojekti lähti liikkeelle yhteisestä kiinnostuksen kohteesta ”nykypäivän isyys”. Yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöhön lähti Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osasto. MLL:n Laivapuiston perhetalossa oli kevääl-

lä 2008 aloitettu isä-lapsi -kahvilailtojen järjestäminen, joiden yhteydessä isiltä oli tullut toive asiantuntijailloista, joissa voisi keskustella isiä askarruttavista aiheista.

Isät ja lapset kokoontuivat joka toinen tiistai klo 17.00 – 18.30 välisenä aikana. Keskimäärin illoissa kävi kolmesta neljään isää lapsineen. Kahvilailloissa on läsnä ohjaaja, mutta toiminta on hyvin vapaamuotoista ja sitä toteutetaan isien toiveiden pohjalta. Toiminta on perheille maksutonta. Syksystä 2009 alkaen isä-lapsitoiminta muuttui hieman: isä-lapsi -kahvila ja isyysvalmennus vuorottelevat niin, että joka toisella kerralla on isyysvalmennusta ja joka toisella kerralla isä-lapsi -kahvila. Jokaisella isä-lapsi -kahvilakerralla on tietty teema-aihe.

Projekti aloitettiin perehtymällä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, joiden pohjalta saatiin isiä yleisesti kiinnostavat aihealueet selville. Projektin suunnitteluvaiheessa isille tehtiin kartoittava kysely, jonka vastausten perusteella valittiin teemailloissa käsiteltävät aiheet. Kahvilailtojen suunnittelussa kiinnitettiin huomiota aikarajaukseen, lapsiystävällisyyteen, tiedon laatuun ja määrään sekä siihen, kenelle teema-alustus oli suunnattu.

Kahvilaillat toteutettiin ilman ulkopuolisia asiantuntijoita. Iltojen tavoitteena oli isien tukeminen lapsen kasvussa ja kehityksessä. Iltojen tarkoituksena oli antaa tietoa isiä kiinnostavista aiheista sekä rohkaista heitä jaetun vanhemmuuden toteuttamisessa. Kahvilailtojen jälkeen projektin onnistumista arvioitiin keskustellen sekä pohdittiin iltojen merkitystä isille. Lopuksi projektista tehtiin kirjallinen arviointi ja yhteenveto opinnäytetyöhön.

6.3 Projektin eteneminen

6.3.1 Projektin suunnittelu

Toukokuussa 2008 pidimme suunnittelupalaverin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen osaston toiminnanjohtajan kanssa. Tuolloin opinnäytetyön aiheita ja mahdollista toteutustapaa pohdittiin yhdessä. Kuultuaan kiinnostuksemme isätoimintaa ja isyyden tukemista kohtaan, ehdotti toiminnanjohtaja aiheeksi teema-alustusten järjestämistä isä-lapsi-kahvilailtoihin. Tämä ehdotus sai meidät kiinnostumaan ajatuksesta, joten aloimme pohtia projektin toteutusta yhteistuumin. Suunnittelimme projektille aikataulun, jonka mukaisesti etenimme työskentelyssämme (TAULUKKO 2).

Kahvilailloista haluttiin tehdä isiä hyödyttävät ja kiinnostavat kokonaisuudet, joten oli tärkeää saada selville isiä kiinnostavat aiheet. Näin ollen heille tehtiin kyselylomake, jonka avulla tätä asiaa kartoitettiin. Kyselylomakkeet suunniteltiin selkeiksi ja helposti vastattaviksi. Aihealueiden määrä rajattiin tarkoituksella melko vähäiseksi, jotta isien olisi helppo valita omat kiinnostuksen kohteensa. Kyselyn rajatut aihealueet valittiin huolella niin kirjallisuuden, toiminnanjohtajan ehdotusten kuin omankin pohdinnan perusteella. MLL jakoi kyselyitä useita kymmeniä heidän toimintaryhmissään (isä-lapsi -kahvila, vauvakerho, perhekahvila) käyville perheille sekä myös postitse isyysvalmennukseen osallistuneille isille. Isät palauttivat vastatut lomakkeet suoraan Laivapuiston perhetaloon, jonne vastauksia palautui 16 kappaletta. Vastauksia kyselyihin olisi voinut tulla enemmänkin, jos lomakkeen mukana olisi jaettu valmiiksi maksettu palautuskuori. Saatujen vastausten pohjalta valittiin kaksi eniten suosiota saanutta aihetta.

TAULUKKO 2. Projektin aikataulu

Maaliskuu 2008

Yhteys Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tampereen yksikköön.

Toukokuu 2008

Tapaaminen MLL:n toiminnanjohtaja kanssa

Kesäkuu 2008

Opinnäytetyöaiheen varmistuminen. Aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustuminen ja isä-lapsi -kahvilateemojen pohdinta aloitettu.

Syyskuu 2008

Isille jaettavan kyselylomakkeen suunnittelu ja tekeminen.

Lokakuu 2008

Kyselylomakkeet jakoon.

Joulukuu 2008 - tammikuu 2009

Vastattujen kyselylomakkeiden pohjalta isä-lapsi -kahvilailtojen teemojen suunnittelu.

Helmikuu – maaliskuu 2009

Isä-lapsi -kahvilailtojen suunnittelua, kahvilailtojen toteutus. Palautekeskustelu MLL:n kanssa.

Huhtikuu - syyskuu 2009

Projektiraportin kirjoittamista.

Lokakuu 2009

Valmiin työn palautus.

6.3.2 Projektin toteutus

Ensimmäisellä isä-lapsi-kahvilakerralla aiheena oli 'Isän ja lapsen välinen vuorovaikutus' (LIITE 1). Se, että paikalla oli vain kolme isää lapsineen, osoittautui kuitenkin hyväksi asiaksi, sillä toiminnallinen osuus oli helppo ja sujuva toteuttaa pienemmällä ryhmällä. Keskusteluyhteyden luominen isiin oli kuitenkin aluksi kankeaa, eikä vapaata keskustelua liiemmin syntynyt. Keskustelua pyrittiin pitämään yllä kysymyksin sekä kertomalla teema-aiheesta laajemmin. Huomattavaa oli kuitenkin isien aktiivisempi osallistuminen askartelutoimintaan kuin ryhmäkeskusteluun. Askarteluun ja keskusteluun varattu aika osoittautui sopivaksi, näin ollen isille jäi aikaa myös tärkeäksi koettuun yhteiseen kahvitteluun.

Toisen teemaillan aiheena oli 'Uhmaikäinen lapsi' (LIITE 2). Vaikka tätä aihetta käsiteltiin pelkästään keskustelemalla, oli isien osallistuminen selvästi edellis kertaa aktiivisempaa. Tähän saattoi varmasti myös vaikuttaa se, että isiä oli tällä kertaa paikalla enemmän. Tällä kertaa keskusteluyhteys oli toimiva ja vuorovaikutuksellinen, varmasti osin siksi, että aihe oli isiä kiinnostava sekä monelle ajankohtainen. Keskustelua varten suunniteltu ajankäyttö oli toimiva: tuloksena oli aktiivista ja syvällistäkin keskustelua rennossa ilmapiirissä.

6.3.3 Projektin arviointi ja saatu palaute

Projektille suunniteltu aikataulu toteutui kokonaisuudessaan moitteettomasti. Aikataulu tehtiin tarkoituksella melko väljäksi, jotta esimerkiksi teemaillat saatiin rauhassa suunniteltua toimiviksi kokonaisuuksiksi muun opiskelun ohella. Kyseilyt jaettiin isille hyvissä ajoin ennen iltojen järjestämistä, jotta isillä oli reilusti aikaa vastata niihin sekä meillä selvittää isiä eniten kiinnostavat aiheet. Oli hyvä ratkaisu pitää teemaillat peräkkäisillä kerroilla, sillä ensimmäinen kahvilailta oli vielä tuoreessa muistissa ja näin valmistautuminen seuraavaa kertaa varten oli helpompaa. Peräkkäiset kahvilaillat muodostivat myös yhtenäisemmän kokonaisuuden sekä toivat tietynlaista jatkumon tunnetta niin meille kuin isillekin.

Muun muassa kiireistä johtuen yhteydenpito MLL:n yhteyshenkilön kanssa oli aika ajoitin hidasta puolin ja toisin. Yhteistyö sujui kuitenkin hyvässä yhteisymmärryksessä ja asioista päästiin molempia osapuolia tyydyttäviin ratkaisuihin. Toiminnanjohtaja oli aktiivisesti mukana ideoimassa teemailtojen aiheita sekä auttamassa meitä iltojen käytännön järjestelyissä. Hänen tietämyksensä ja kokemuksensa isien kanssa työskentelystä helpotti saamaan käsitystä siitä, millaiset aihealueet isiä voisi kiinnostaa.

Isiltä saatu palaute oli vaihtelevaa. Yksi isä toivoi, että teema-alustuksia koskien lapsen kasvua ja kehitystä olisi usein. Hän olikin ryhmän aktiivisin keskustelija ja kyselijä sekä selvästi kiinnostunut lapsensa tulevasta uhmaiästä. Muut isät suhtautuivat teema-alustuksiin hieman varauksellisemmin: aiheet olivat heitä kiinnostavia, mutta he eivät toivoneet teemailtoja jokaiselle kahvilakerralle. He toivoivat toiminnan pysyvän vapaamuotoisena, mutta ohjattua yhteistä tekemistä lapsen kanssa voisi kuitenkin olla aina silloin tällöin. Esille nousseita ajatuksia yhteisestä tekemisestä olivat muun muassa askartelu ja leipominen, joita isien ei tule tehtyä lapsen kanssa kotona. Kysyttäessä isiä kiinnostavista teema-aiheista, esille nousi ainoastaan lapsen tunteiden peilaaminen.

Kaikki isät pitivät kahvilailtoja mukavana tapana viettää aikaa lapsen kanssa. Isät kokivat toisten isien läsnäolon tärkeäksi, ja osalle isistä kahvilaillat olivat lähes ainoa kontakti toisiin pienten lasten isiin. Lapsen kanssa oleminen ja yhdessä tekeminen ilman äidin seuraa oli monelle syy käydä kahvilassa.

Vaikka suuria ongelmia projektin suunnittelussa ja toteutuksessa ei ilmennyt, on muutamia asioita, joita tekisimme nyt toisin. Kyselylomakkeeseen lisäisimme muutaman ajankohtaisemman aiheen, jotka tulivat mieleen vasta jälkikäteen ja joista isät olisivat voineet olla kiinnostuneita. Näitä aiheita olivat muun muassa lasten Internetin käyttö sekä lapsen terveellinen ruokavalio. Ottaisimme myös paremmin huomioon sen, että lapset rajoittavat pidempää intensiivistä keskustelua vaatimalla isiensä huomiota jatkuvasti. Mietityttämään jäi myös se, olisimmeko hyötyneet kirjallisen palautelomakkeen tekemisestä ja olisivatko isät vastanneet siihen paremmin kuin suullista palautetta kysyttäessä.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksen teossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Lähtökohtana tulee olla ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, sillä ihmisen tulee saada itse päättää, haluaako hän osallistua tutkimukseen. Henkilön tulee tietää, mihin hän on osallistumassa eikä häntä saa painostaa osallistumaan. Tutkimuksen tuloksia ei tule yleistä kritiikittömästi, eikä tuloksia tule kaunistella. Myöskään toisen kirjoittamaa tekstiä ei saa plagioida, ja lainatussa tekstissä lähdemerkinnät on oltava aina nähtävissä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23–26.)

Projektiin kohdistuvat eettiset kysymykset liittyvät muun muassa isien anonymiteetin sekä vapaaehtoisuuden turvaamiseen. Projektin toteutukseen osallistuneet isät koostuivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton eri toimintaryhmien asiakkaista. Kirjallista tutkimuslupaa ei projektin toteutusta varten tarvittu, sillä suullinen hyväksyntä opinnäytetyötä ohjaavilta opettajilta, MLL:n toiminnanjohtajalta sekä teemailtoihin osallistuneilta isiltä oli riittävä lupa projektille.

Isille jaettuihin kyselykaavakkeisiin vastaaminen oli vapaaehtoista ja nimetöntä. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi kyselyssä mainittiin vastausten luottamuksellisesta käsittelystä sekä siitä, ettei kyselyyn vastaaminen velvoita isää mihinkään. Kyselyt palautettiin suljetuissa kirjekuorissa. Myös isä-lapsi -kahvilailtoihin osallistuminen oli vapaaehtoista sekä isien ja lasten anonymiteetti pysyy suojattuna koko projektin ajan.

7.2 Luotettavuus

Kirjallisuuden valinnassa tulee käyttää harkintaa sekä pyrkiä kriittisyyteen niin lähteitä valittaessa kuin niitä tulkittaessakin (Hirsjärvi ym. 2007, 109). Tiedonlähteen pätevyyttä voi arvioida usealla tavalla. Jos jokin tekijä toistuu sekä jul-

kaisujen tekijänä että arvostettujen kirjoittajien lähdeviitteissä, kirjoittajalla on todennäköisesti auktoriteettia ja tunnettavuutta alallaan. Tarjolla olevista lähteistä tulisi valita mahdollisimman tuoreita lähteitä, sillä tutkimustieto voi muuttua nopeastikin. Mahdollisuuksien mukaan tulisi käyttää alkuperäisiä eli ensisijaisia lähteitä, sillä toissijaisessa lähteessä on tiedon muuntumisen mahdollisuus. (Vilkka & Airaksinen 2003, 72–73; Hirsjärvi ym. 2007, 109.)

Tässä opinnäytetyössä on käytetty pääosin tuoreita ja luotettavia lähteitä, kuten aiheesta tehtyjä kirjoja, tutkimuksia sekä artikkeleita. Tutkimuslähteitä ei tästä aiheesta juuri löydy. Olemme käyttäneet myös muutamaa historiallista lähdettä käsitellessämme esimerkiksi isyyden muutosta vuosikymmenien kuluessa. Joukossa on myös ulkomaisia lähteitä kotimaisen tiedon tueksi. Pyrimme objektiiviseen raportointiin niin teoria- kuin projektiosuudessakin.

7.3 Pohdintaa opinnäytetyöstä

Vaikka isyydestä ja sen tukemisesta puhutaan ja kirjoitetaan yhteiskunnallisella tasolla enemmän, on isien huomiointi käytännössä usein vielä lapsenkengissä. Osassa neuvoloita isät otetaan hyvin huomioon: heitä kannustetaan tulemaan mukaan vastaanotolle ja perhevalmennukseen sekä osallistumaan aktiivisesti lapsen hoitoon. Valitettavasti kuitenkin löytyy myös äitiorientoituneita neuvoloita, joissa ei tunnu olevan isälle sijaa.

Kuten opinnäytetyömme teoriaosassa on kerrottu, on isän huomioiminen ja tukeminen tärkeää jo puolison raskausajasta alkaen. Neuvola-asetus tuo vihdoin nämä aiemmin tiedostetut ja paljon puhutut isyyttä koskevat asiat käytännön tasolle, vaatien kuntia toteuttamaan isät huomioivaa neuvolatoimintaa. Niiden kuntien, joissa isien tukeminen neuvolassa on vielä vähäistä, onkin tärkeää alkaa suunnitella ja kehittää uusia toimintamalleja isäystävällisempään neuvolatyöhön. Nähtäväksi jää, miten uusi neuvola-asetus muuttaa isyyden tukemisen työmenetelmiä ja saadaanko yhteneviä käytäntöjä luotua jopa neuvoloiden ja kuntien välillä. Mielenkiintoista myös nähdä, miten terveydenhoitajat suhtautuvat asetuksen tuomiin muutoksiin ja ottavat ne osaksi omiin työmenetelmiinsä.

Jotta terveydenhoitaja osaisi tukea ja huomioida isiä isien toivomalla tavalla, terveydenhoitajan on tärkeää pysytellä ajan hermolla perehtymällä aiheesta tehtyihin uusiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Tutkittu tieto antaa viitteitä siitä, mitkä aihealueet tämän päivän isiä kiinnostavat ja mietityttävät. Toisaalta tutkimuksista voi selvittää myös se, millaista tietoa isät eivät koe tarvitsevansa terveydenhoitajalta. Kuitenkin on tärkeää muistaa, että jokainen isä on oma persoonansa ja näin ollen onkin hyvä selvittää kunkin isän yksilölliset tuen tarpeet sekä toiveet neuvolatoiminnalta. Vaikka terveydenhoitajalla onkin tietyt resurssit, joiden puitteissa hänen tulee työskennellä, on silti jokaisesta itsestään kiinni, miten työtänsä toteuttaa ja kuinka huomioi asiakkaidensa tarpeet. Ikävä kyllä moni terveydenhoitaja käyttää ajan vähyyttä tekosyynä sille, ettei halua muuttaa tuttua ja turvallista työtapaansa. Usein kuitenkin pienet työtapojen muutokset, kuten isien huomioiminen vastaanotolla, eivät vie sen enempää terveydenhoitajan aikaa. Työmenetelmiä tehostamalla voidaan sujuvasti sisällyttää isän huomioiminen normaalipituiseen neuvolakäyntiin.

Vaikka sekä neuvolatoiminta että Mannerheimin Lastensuojeluliitto ovat toimineet jo useita vuosikymmeniä, ei heidän välistään yhteistyötä ja sen vaikuttavuutta ole tutkittu. Alun perin MLL:n aloitteesta lähtenyt neuvolatoiminta on nykyisin täysin eriytynyt omaksi toimintamuodokseen. Yhteistyö MLL:n ja terveydenhoitajan välillä voikin vaihdella terveystakeskuksesta ja terveydenhoitajasta riippuen. Harmillista on, että yhteistyön jäädessä vähäiseksi, jää silloin käyttämättä molemminpuolisen yhteistyön mahdollistamat resurssit. Toimivan yhteistyön avulla isyyden tukeminen ei välttämättä veisi sen enempää terveydenhoitajan aikaa, vaan antaisi hänelle mahdollisuuden ohjata isä MLL:n palveluiden piiriin.

Nykyään miehiä ja isyyden malleja on niin monenlaisia, että isän voi olla vaikea löytää itselleen sopiva tapa toteuttaa omaa isyyttään. Media, sukulaiset ja puoliso voivat ahdistaa isää entisestään asettamalla paineita tietynlaiseen isämuotiin mahtumisesta. Usein unohdetaan kysyä isältä itseltään, millainen isä hän itse haluaisi olla. Sen vuoksi terveydenhoitajan onkin tärkeä kohdata isä omana yksilönään ilman ennakko-odotuksia ja tukea isää oman isyytensä etsimisessä sekä toteuttamisessa.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli antaa terveydenhoitajille sekä muille isien kanssa työskenteleville tietoa ja valmiutta isyyden tukemiseen. Perehtymällä aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja muuhun kirjallisuuteen, olemme saaneet kootua yhteen muun muassa terveydenhoitajan työn kannalta tärkeitä näkökulmia isyydestä sekä hyödyllisiä ehdotuksia isien tukemisen kehittämiseksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli järjestää kaksi isä-lapsi -kahvilailtaa. Suunnittelimme illat huolellisesti ja perehdyimme aiheisiin hyvin etukäteen, joten pystyimme tarjoamaan isille tarpeellisen tietopaketin isiä kiinnostavista aiheista.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme huomanneet, kuinka tärkeä rooli isällä on jo vastasyntyneenkin lapsen elämässä. Olemme ymmärtäneet isien tukemisen merkityksellisyyden terveydenhoitajan työssä ja uskomme, että meidän on nyt helpompi ottaa isät huomioon tulevassa ammatissamme. Koska emme ole vielä luoneet omia työskentelytapojamme, on meidän sujuvampi tehdä työtaivoistamme uuden neuvola-asetuksen mukaiset ja isiä huomioon ottavat. Tulevassa työssämme kohtaamme haasteita isyyden tukemisessa muun muassa etäisien ja kiireisten uraisien tavoittamisen muodossa.

7.4 Kehittämistehtävä

Kehittämistehtävän idean saimme MLL:n Tampereen osaston toiminnanjohtajalta, joka ehdotti tehtäväksi artikkeleita isä-lapsi -kahvilatoiminnasta Tamperelaisen verkkolehteen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuille. Tamperelaisen verkkolehteen tulevan artikkelin (LIITE 3) toivottiin olevan lyhyt tietosku isä-lapsi -kahvilatoiminnasta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuille tuleva artikkeli (LIITE 4) kertoo opinnäytetyöstämme ja kahvilatoiminnasta hieman laajemmin.

7.5 Kehittämisideat ja jatkotutkimushaasteet

Isä-lapsi -kahvila on mitä oivallisin keino isyyden sekä isän ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen tukemiseen, mutta valitettavasti tässäkin toimintamuodossa on omat ongelmansa. Isä-lapsi -kahvilatoimintaan osallistuvat vain kaikista aktiivisimmat isät, jotka todennäköisesti muutenkin viettävät aikaa lastensa kanssa. Haasteen muodostaakin se, miten heikosti sitoutuneet isät, eli juuri ne, joille kahvilatoiminta olisi eniten tarpeen ja hyödyllisin, saataisiin houkuteltua toimintaan mukaan. Tämän ongelman huomaa myös kahvilailtoihin osallistuvien määrässä: osallistuminen on vähäistä, ja ryhmässä käyvät pääosin samat isät.

Isä-lapsi -kahvilan ajankohta on alkuiltä, jolloin suuri osa isistä on palannut töistä kotiin. Näin työt eivät estä isää osallistumasta, mutta toisaalta jaksako tai haluaako isä työpäivän jälkeen lähteä enää mukaan kahvilatoimintaan? Jos isä-lapsi -kahvilaa pidettäisiin päivällä, voisivat isyyslomalla tai hoitovapaalla olevat isät osallistua ehkä herkemmin toimintaan. Myös kahvilatoiminnan tunnettavuutta voisi lisätä, sillä isien palautteen perusteella toiminta on toistaiseksi vielä huonosti tunnettua, eivätkä isät olisivat osanneet hakeutua toimintaan ilman puolison ehdotusta tai aktiivista etsimistä.

Kolmannen sektorin ja terveydenhoitajan välistä yhteistyötä ei aiemmin juuri ole tutkittu. Tutkimuksen tekeminen tästä aiheesta mahdollistaisi yhteistyössä esiintyvien ongelmien ja epäkohtien löytymisen, jolloin näihin asioihin voisi helpommin myös puuttua. Myös isyyteen liittyviä suomalaisia tutkimuksia on vielä hyvin vähän. Neuvola-asetuksen myötä voisi lähitulevaisuudessa tutkia esimerkiksi isien ja isyyden tukemisen muutosta neuvolassa sekä verrata saatua tietoa aiempiin tutkimustuloksiin. Näin voitaisiin nähdä, onko asetukset tuonut mukanaan muutoksia ja millaisia nämä muutokset käytännössä ovat.

LÄHTEET

Armanto, A. & Koistinen, P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi.

Barclay, L. & Lupton, D. 1999. The experiences of new fatherhood: a socio-cultural analysis. *Journal of Advanced Nursing* 29(4), 1013-1020.

Carpelan-Kähönen, C. 2008. Kumppanuus – kunnan ja kolmannen sektorin yhteinen haaste vertaistukea järjestettäessä. *Terveystieteiden tutkimus* 9/2008. 28-29.

Coltrane, S. 1996. *Family man. Fatherhood, housework, and gender equity.* New York: Oxford University Press.

Eräranta, K. 2007. Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) *Perhetyön tieto.* Tampere: Vastapaino, 83-105.

Esko, M. 1986. *Mies ja isyys. Perheen kehitysvaiheet ja isän muuttuva rooli.* WSOY.

Eskola, K. & Hytönen, E. 2005. *Nainen hoitotyön asiakkaana.* Helsinki: WSOY.

Haarala, P., Honkanen, H., Mellin, O-K., Tervaskanto-Mäentausta, T. 2008. *Terveystieteiden tutkimus* 9/2008. 28-29.

Hagström, C. 1999. *Man blir pappa: föräldraskap och maskulinitet i förändring.* Lund: Nordic Academic Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita.* 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Jokinen, A. (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja.* Tampere: Tampere University Press, 169-193.

Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat.* Juva: PS-kustannus

Isyyslaki 5.9.1975/700.

Juvakka, E. & Viljamaa, J. 2002. *Miehen mittainen isä.* Juva: WSOY.

Kaila-Behm, A. 1997. *Miehestä esikoisen isäksi.* Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Kajander, J. 2008. *Isäksi tulemisen kokemus antaa suunnan isyydelle.* Helsingin Sanomat. 18.7.2008.

Karlsson, H. 2005. *Hautomissyndrooma.* *Duodecim* 2005; 121(9): 953.

Kauppila, J. & Sipilä, S. 2007. Isät neuvolassa – Isien kokemuksia neuvolasta saadusta tuesta ja ohjauksesta. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen suuntautumisvaihtoehto. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kearney, J., Månsson, S-A., Plantin, L., Pringle, K. & Quaid, S. 2000. Fatherhood and masculinities. A comparative study of the ideals and realities on fatherhood and masculinity in Britain and Sweden. University of Sunderland: Centre for Social Research and Practice.

Kelan tilastollinen vuosikirja 2007. 2008. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kolehmainen, J. & Aalto, I. 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. Isäkirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 9-25.

Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopistopaino.

Kuronen, M. & Hokkanen, T. 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa Sevón, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino, 27-42.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2008. Terveystieteen 6/2008, 18-19.

Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheenlisäys isien kokemana - fenomenologinen tutkimus. Oulun yliopisto. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitos.

Mykkänen, J. & Huttunen, J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa Sevón, E. & Notko, M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. 2008. Tampere: Tammer-paino, 169-187.

Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7-38.

Paajanen, P. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia vanhemmuudesta. Perhebarometri 2006. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 24/2006. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Paavilainen, R. 2003. Turvallisuutta ja varmuutta lapsen odotukseen. Äitien ja isien kokemuksia raskaudesta ja äitiyshuollosta. Acta Universitatis Tamperensis 906. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Parke, R. D. 1996. Fatherhood. Cambridge: Harvard University Press.

Pelin, R. 2002. Projektihallinnan käsikirja. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Projekti haltuun. 2002. YLE Opetusohjelmat. Luettu 5.11.2008.
<http://yle.fi/opinportti/kortit/projektihaltuun/jakso5/index.shtml>.

- Projektinhallinta. 2006a. Helsingin yliopisto. Luettu 5.11.2008.
<http://www.ling.helsinki.fi/kit/2006k/clt310pro/yleista/maaritelma.shtml>.
- Projektinhallinta. 2006b. Helsingin yliopisto. Luettu 5.11.2008.
<http://www.ling.helsinki.fi/kit/2006k/clt310pro/projektinhallinta/raportointi.shtml>
- Siivola, U. 1984. Terveysisar kansanterveystyössä. Porvoo: WSOY.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Lapsen varhainen isäsuhde. Teoksessa Niemelä, P., Silta-
 la, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva:
 WSOY. 261–267.
- Sommer, D. 1986. Kun isä on kotona. Isäroolista, isistä ja pikkulapsista. Juva:
 WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Tasa-arvoasian neuvottelukunnan miestyön
 historia 1988-2006. Koonnut Elina Kumpumäki. Luettu 14.9.2009.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=61862&name=DLFE-8820.pdf.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008a. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja
 opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun tervey-
 denhuollosta. Työryhmän muistio. Selvityksiä 2008: 37. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008b. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja las-
 tenneuvoloissa. Selvityksiä 2008:24. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Isäkuukausi pitenee kahdella viikolla. Tie-
 dote 277/2009. Luettu 26.10.2009.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1424884>.
- Säkjärvi, M. 2008. Mitä kuuluu isä? Mannerheimin Lastensuojeluliiton isä-
 kyselyn tulokset. Sosiaalikehitys Oy. Luettu 15.6.2009.
<http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/dc69d089d633eb138ed838f5bdecf597/1253116438/application/pdf/6422456/Isäkyselyn%20tulokset%20Sosiaalikehitys%20Oy%20051108.pdf>.
- Säävälä, H., Keinänen, E., & Vainio, J. 2001. Isä neuvolassa - työvälaineitä ja
 ajatuksia vauvaa odottavien ja hoitavien isien kanssa työskenteleville. Tasa-
 arvoajattelu, 2001:8 Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Edita.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollos-
 ta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 28.5.2009/380.
- Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukemi-
 nen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylän yliopisto. Psychology and social research. Jyväskylän yliopisto.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. Isäkirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 29-63.

LIITTEET

1. Isä-lapsi – kahvilailta 24.2.2009 klo 17.00–18.30**Aihe: Isän ja lapsen välinen vuorovaikutus****Illan aikataulu:**

Esittäytyminen, tutustuminen	15 minuuttia
Teema-alustus	20 minuuttia
Askartelu	20 minuuttia
Isien kahvittelu	20 minuuttia
Loppusanat	15 minuuttia

Saavuimme paikalle hyvissä ajoin valmistelemaan kahvilailtaa. Toiminnanjohtaja oli paikalla esittelemässä tarvittavat tilat ja tarvikkeet, ja keskustelimme hänen kanssaan myös illan kulusta.

Ensimmäinen isä tyttärensä kanssa saapui paikalle hyvissä ajoin, jonka jälkeen jännittyneinä odotimme seuraavia isiä saapuviksi. Iloksemme seuraamme liittyi vielä kaksi isää lapsineen hiukan myöhemmin. Pääsimme aloittamaan oman osuutemme noin 17.30. Istuimme isien ja lasten kanssa lattialla, jolloin keskustelu voisi olla luontevampaa ja läheisempää. Lapsille olimme järjestäneet lattialle junaradan ja muita leluja, jotta jutustelu isien kanssa sujuisi helpommin. Aluksi kuitenkin lapset olivat hieman arkoja leikkimään keskenään ja viihtyivät lähinnä isiensä sylissä. Tämä ei kuitenkaan haitannut yhteistä tutustumista.

Esittelykierroksen jälkeen keskustelimme isien kanssa heidän neuvolakokemuksistaan ja osallistumisaktiivisuudesta niin neuvolakäynneille kuin perhevalmennukseenkin. Puhuimme myös heidän yhteisistä harrastuksistaan lasten kanssa: yhdelle isälle isä-lapsi – kahvila oli ainut yhteinen harrastus lapsen kanssa, toiset kertoivat käyvänsä lapsen kanssa paljon esimerkiksi leikkipuis-toissa ja viettävänsä kahdenkeskistä aikaa myös kotona.

(jatkuu)

Kaikki isät olivat kuulleet isä-lapsi – kahvilatoiminnasta vaimoiltaan ja käyneet näissä illoissa useita kertoja aiemmin. Jokainen isä kertoi pitävänsä isä-lapsi – kahvilatoimintaa hyvänä tapana kohdata muita isiä ja samalla viettää yhteistä aikaa lapsensa kanssa. Isät pitivät myös siitä, että toiminta on vapaamuotoista ja rentoa, ilman aikataulutettua ohjelmaa.

Noin vartin keskustelun jälkeen siirryimme askarteluhuoneeseen, jossa annoimme isille ja lapsille ideoita askartelua varten. Niin lapset kuin isätkin askartelivat innokkaasti ja hyvin yhteistyötä tehden. Koska kaikki lapset olivat noin 2-vuotiaita, tarvitsivat he apua esimerkiksi liimaamisessa sekä leikkaamisessa ja näin isätkin pystyivät olemaan aktiivisemmassa roolissa.

Askartelun jälkeen päästimme isät kahville ja keskustelemaan keskenään. Kahvittelun aikana vietimme aikaa lasten kanssa ison salin puolella, jolloin lapsetkin innostuivat leikkimään yhdessä. Kellon lähestyessä puolta seitsemää kerroimme isille seuraavan isä-lapsi – kahvilaillan aiheesta ja toivotimme heidät terveilleiksi myös silloin. Isät vaikuttivat kiinnostuneilta aiheesta ja sanoivat tulevan sa paikalle jos suinkin pääsevät.

2. Isä-lapsi – kahvilailta 10.3.2009 klo 17.00 – 18.30

Aihe: Uhmaikäinen lapsi

Illan aikataulu:

Esittäytyminen, tutustuminen	15 minuuttia
Teema-alustus	30 minuuttia
Isien kahvittelu	20 minuuttia
Vapaata keskustelua	15 minuuttia
Loppusanat	10 minuuttia

Toiseen isä-lapsi-kahvilailtaan osallistui viisi isää lapsineen. Yksi isä oli tutustumassa toimintaan ensimmäistä kertaa, kun taas toisille isille kahvilaillat olivat jo ennestään tuttuja. Iloksemme huomasimme, että kaksi isää edelliseltä meidän järjestämältämme kahvilaillalta tuli jälleen paikalle. Tällä kertaa lapset koostuivat kahdesta tytöstä ja kolmesta pojasta, joiden ikäjakauma oli 1 v- 2 v 2 kk. Kaikki lapset olivat perheidensä ainokaisia.

Koska olimme päättäneet toteuttaa tämänkertaisen teemaillan keskustelemalla, olimme valmistelleet salin lattialle keskustelulle otollisen alueen. Lapsille varasimme jälleen monenlaisia leluja ja aktiviteetteja. Lapset olivat edelliskertaa reippaampia leikkimään yhdessä, joten isien kanssa keskustelu sujui mukavasti. Keskustelua oli seuraamassa myös kaksi sosionomiopiskelijää, jotka olivat työharjoittelussa Laivapuiston perhetalossa.

Aluksi kysyimme isiltä heidän kokemuksiaan uhmaikäisistä lapsista, rajojen asettamisesta ja perheen yhteisistä, sovituista säännöistä. Isät kertoivat ajatuksiaan siitä, miltä lapsen tuleva uhmaikä heistä tuntuu ja millaisia kasvattajia he haluaisivat olla. He myös kyselivät meiltä, miten lapsen mahdollisesti vaikeaan uhmatilanteeseen tulisi reagoida. Muutamalla isällä oli jo kokemuksia oman lapsensa lujasta tahdosta ja uhmakkaasta käyttäytymisestä, joten käsitelty aihe oli varsinkin heille hyvin ajankohtainen.

(jatkuu)

Keskustelimme isien kanssa noin puoli tuntia, jonka aikana käsittelimme muun muassa uhmaiän tärkeyttä lapsen kehitykselle, rajojen ja säännöllisten rutiinien merkitystä sekä sitä, miten vanhempien olisi hyvä suhtautua lapsen uhmakkaaseen käyttäytymiseen ja raivonpuuskiin. Jaoimme isille myös kirjallista materiaalia kotiin vietäväksi.

Teemakeskustelun jälkeen isät siirtyivät kahvittelemaan. Lopuksi jutustelimme isyydestä ja isä-lapsi - kahvilatoiminnasta vapaamuotoisemmin. Kyselimme isiltä heidän toiveitaan isä-lapsi - kahvilaa varten sekä yleisemmin isien kokemuksia tuen saamisesta niin raskausaikana kuin lapsen synnyttyäkin. Kahvilaillan lähestyessä loppuaan, siivosimme kaikki yhdessä lelut omille paikoilleen ja kiitimme niin isiä kuin lapsiakin osallistumisesta.

Isä-pappa-dad

Isätoiminta on tarkoitettu lapsille, isille, isoisille sekä odottaville isille. Isä-lapsi -kahvilassa tapaat muita isiä ja lapsia ja pääset vaihtamaan ajatuksia samassa elämäntilanteessa olevien kanssa!

Joka toisella kerralla ohjelmassa on isyysvalmennusta vaihtuvin teemoin, joka toisella kerralla isät ja lapset pääsevät yhdessä puuhastelemaan.

Toimintaa toteutetaan isien toiveiden pohjalta.

Avoinna:

- Isä-lapsi -kahvila on avoinna jokaisena parittoman viikon tiistaina klo 17.00 -18.30.
- Toiminta on maksutonta.
- Mahdollisuus ostaa kahvia/teetä sekä kahvileipää.

Syksyn 2009 ohjelma	
8.9.09	Yhdessä liikkumisen riemu
22.9.09	Isyysvalmennusta odottaville isille, aiheena isäksi tuleminen ja parisuhde
6.10.09	Lasten, isien ja isoisien retki kirjastotalo Metsoon, aiheena luetaan yhdessä
20.10.09	Isyysvalmennusta: synnytys ja vauvan hoito
3.11.09	Naulaan ja naputan: iloista yhteistä nikkarointia
17.11.09	Isyysvalmennusta: isäksi tuleminen ja parisuhde
1.12.09	Jouluaskartelua
15.12.09	Isyysvalmennusta: synnytys ja vauvan hoito

Partavettä ja piirileikkejä

Talvella 2009 Laivapuiston perhetalon isä-lapsi -kahvilassa toteutettiin kaksi teemailtaa isien toiveiden pohjalta. Iltojen aiheina oli isän ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä uhmaikäinen lapsi. Illat suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä Pirkanmaan ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoiden kanssa. Isä-lapsi -kahvilailtojen järjestäminen oli osa heidän opinnäytetyötään, joka koski isyyden tukemista.

Kaikki paikalle saapuneet isät pitivät isä-lapsi -kahvilatoimintaa mukavana tapana viettää aikaa lapsensa kanssa. Isät pitivät tärkeänä sitä, että kahvilatoiminta on melko vapaamuotoista, mutta yhteistä, ohjattua tekemistäkin toivottiin. Mielisintä yhteistä tekemistä olivat muun muassa askartelu ja leipominen, eli sellaiset asiat, joita isien ei juuri tule kotona lasten kanssa tehtyä.

Isä-lapsi -kahvilaillat on tarkoitettu niin lapsille, isille, isoisille kuin odottaville isillekin. Toiminta sijoittuu iltaan, joten myös työelämässä olevilla isillä on mahdollisuus osallistua. Syksyllä 2009 toiminta muutti hie-
man muotoaan yhdistäen isä-lapsi -kahvilatoiminnan sekä isyysvalmennuksen. Nyt isyysvalmennusta on tarjolla ympäri vuoden, ja toki odottavat isät ovat tervetulleita myös muihin iltoihin tutustumaan toisiin isiin ja lapsiin.

Isä-lapsi -kahvila on avoinna jokaisena parittoman viikon tiistaina 17.00 – 18.30 välisenä aikana. Toiminta on perheille maksutonta. Kahvilaillassa on mahdollisuus ostaa kahvia/teetä sekä kahvileipää.

